

1.2.2020–31.12.2021

SISÄLLYS

1 PERUSTIEDOT HANKKEESTA	3
1.1 Hankkeen toteuttaja	3
1.2 Hankkeen nimi ja hanketunnus	3
1.3 Yhteenveto hankkeesta.....	3
2 HANKKEEN TAVOITTEET JA TOIMINTA.....	5
2.1 Hankkeen pitkän aikavälin tavoitteet	5
2.2 Lyhyen aikavälin tavoitteet	5
2.3 Konkreettiset tavoitteet.....	6
2.4 Hankkeen yleistavoitteet ohjelmiin nähden.....	7
3 HANKKEEN TOTEUTUS.....	8
3.1 Hankkeen pilottikylät	8
3.2 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa	9
3.3 Tilaisuudet ja tapahtumat	13
3.4 Maisemanhoito.....	16
3.5 Rakennusperinnön kunnostustyöpajat	20
3.6 Suunnitelmien tekeminen	22
3.7 Kylämatkailun kehittäminen.....	23
3.8 Lapset ja nuoret	26
3.9 Viestintä	28
4. HANKKEEN HALLINNOINTI	31
4.1 Hankkeen toteutuksen aikainen organisaatio	31
4.2 Kustannukset ja rahoitus.....	31
4.3 Raportointi ja seuranta.....	31
5 HANKKEEN TULOKSET, HAVAINNOT JA ARVIOINTI.....	32
5.1 Tulokset	32
5.2 Havainnot.....	33
6 LIITTEET	35

1.1 Hankkeen toteuttaja

Hankkeen toteutti Leader Pohjoisin Lappi ry. Yhdistys on paikallinen Leader-ryhmä, jonka toiminta-alueeseen kuuluvat Utsjoki, Inari, Sodankylä, Savukoski, Salla, Pelkosenniemi ja Kemijärvi. Yhdistys hallinnoi ja rahoittaa maaseudun kehittämishankkeita. Yhdistys hallinnoi myös Lapin maakunnan kattavia hankkeita, mikäli yhdistyksellä on erityisiä tavoitteita tai henkilöstöllä erityistä osaamista hankkeen tavoitteiden näkökulmasta.

1.2 Hankkeen nimi ja hanketunnus

Hankkeen nimi: Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hanke (Amat-hanke)

Hankepääätösnumero:102361

1.3 Yhteenveto hankkeesta

Hankkeen päätavoitteena oli säilyttää ja kehittää maaseudun kulttuurimaisemaa ja rakennusperintöä ja siten luoda kylämatkailun kokonaisvaltaisia toimintaympäristöjä. Tavoitteena oli lisätä kyläläisten tietoisuutta arvokkaista kulttuurimaisemista ja rakennuksista sekä niiden hoitotavoista osallistavin työpajoin, tilaisuuksin ja kokeiluina. Toimenpiteitä pyrittiin toteuttamaan pääasiassa alueilla, joissa on potentiaalia kulttuurimaisen hoitoon ja kylämatkailun kehittämiseen. Työn jatkuvuuden turvaamiseksi hankkeen erityisenä kohderyhmänä olivat lapset ja nuoret, joille tarjottiin kesätyömahdollisuuksia maaseutukylissä maisemanhoitotöiden parissa. Lisäksi hankkeessa pyrittiin löytämään uusia ratkaisumalleja ja toimijoita, joiden avulla kulttuuriympäristön säilyminen voidaan taata. Päämäärinä oli edistää verkostojen syntymistä alueelle, kylien toimijoiden viestinnän lisäämistä ja perinneosaamisen taltioimista sähköiseksi materiaaliksi. Lasten ja nuorten kiinnostusta teemoista lisättiin erilaisilla some-kampanjoilla.

Hankkeen toiminta-alueena oli koko Lapin maakunta. Hankkeessa oli seitsemän pilottikylää, joihin hankkeen toimenpiteitä erityisesti suunnattiin. Pilottikylät valittiin maisema-arvojen, matkailullisen potentiaalinn ja aktiivisuuden perusteella. Hankkeen ohjausryhmä teki lopulliset päätökset pilottikylistä. Hankkeen pilottikylinä toimivat Viirinkylä (Rovaniemi), Kairala (Pelkosenniemi), Kierinki (Sodankylä), Ylläsjärvi (Kolari), Meltos- ja Raanujärvi (Ylitornio) sekä Loue (Tervola). Tämän lisäksi yksittäisiä toimenpiteitä toteutettiin joustavasti kaikissa niissä kylissä, jotka pyysivät apua kulttuuriympäristön hoitoon tai tietoa aiheesta. Näitä kyliä oli yhteensä kahdeksan: Riipi, Juotas, Tepasto, Kursu, Sodankylä, Suvanto, Riutukka ja Ahvenjärvi.

Pohjoisin Lappi

Hankkeen pääasialliset kohderyhmät olivat maisemanhoidosta ja kulttuuriperinnöstä kiinnostuneet hankekylien nuoret, asukkaat ja maatalousyrittäjät. Ensisijaisia hyödynsaajia olivat hankekylien asukkaat ja toimijat, joiden tietotaito kulttuurimaisemanhoidosta kasvoi. Myös kylien luontoarvot ja viihtyvyys paranivat hankkeen toimenpiteiden myötä. Toissijaisina hyödynsaajina olivat kyläalueen vapaa-ajan asukkaat ja matkailijat.

Hanke laitettiin vireille 31.5.2019 ja hankepääätös saatiin 20.8.2019. Hanke päättyi 31.12.2021.

Hanke oli Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014–2020 mukainen yleishyödyllinen kehittämissuunnitelma, joka toteutti Lapin alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa 2014–2020. Hanketta rahoitti Lapin ELY-keskuksen maaseuturahasto.

Hankkeen tavoitteena oli edistää ja kehittää kylien kulttuurimaisemia ja luoda niistä kylämatkailun toimintaympäristöjä. Tavoitetta edistettiin osaamista ja tietoa lisäämällä, kokeiluun sekä alkutuotannon vetovoimaa lisäämällä kohdistuen toimia erityisesti nuoriin. Lisäksi edistettiin aitoon paikalliskulttuuriin pohjautuvaa kyläelämysmatkailua hyvin hoidetuissa kylissä, joissa alkutuotanto on osa arkea. Seuraavissa alaluvuissa on kuvattu tarkemmin hankkeen pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteita, mitattavia tavoitteita sekä sitä, miten hanke tukee Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman (2014–2020) tavoitteita.

2.1 Hankkeen pitkän aikavälin tavoitteet

Hankkeen pitkän aikavälin tavoitteet olivat:

- Maaseutualueiden elinkeinorakenteen monipuolistaminen, maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen, kylien ja matkailuelinkeinojen kehittäminen sekä maaseutualueiden elämänlaadunparantaminen
- Maisemakyläiden vetovoiman ja viihtyisyyden lisääminen niin asuinympäristöinä kuin matkailun toimintaympäristöinä
- Maaseutumaiseman ja kulttuuriperinteen arvostuksen lisääminen
- Maaseutuelinkeinojen vetovoiman lisääminen saamalla uusia nuoria yrittäjiä elinkeinon pariin.

2.2 Lyhyen aikavälin tavoitteet

Hankkeen lyhyen aikavälin tavoitteet olivat:

- Lisätä kulttuuriympäristön hoitoon, tukiin ja avustuksiin liittyvää tietotaitoa ja osaamista
- Löytää uusia toimintatapoja kulttuuriympäristön ja rakennusten hoitoon: oppia hyvistä mallista ja johtaa niistä kokeiluja
- Edistää kyläläisten, maanomistajien, yhdistysten sekä maaseutu- ja matkailuyrittäjien yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä erityisesti kylämaiseman sekä luonnon ja maisemaltaan monimuotoisten kohteiden kunnostuksessa ja ylläpidossa
- Löytää ja kokeilla uudenlaisia toimintatapoja omaehtoiseen ja yhteisöllisyyteen nojautuvaan ympäristön hoitoon ja ylläpitoon

Pohjoisin Lappi

- Lisätä aitoa ja laadukasta kylämatkailua sosiaalisesti kestäväällä tavalla osana kylän tavan-omaista arkea ja työtä: lisätä kylätoimijoiden osaamista ja tietotaitoa
- Lisätä maisemanhoitoalueella toimivien yritysten ja yhdistysten tietoa siitä, mitä mahdollisuuksia maiseman tuotteistamisen tuo elinkeinojen kehittämiseen
- Tuotteistaa maisemia osaksi laadukasta kylämatkailua lisäämällä virkistysmahdollisuuksia: kehittää luonnossa käytössä olevia reittejä eri käyttötarkoituksiin sekä suunnitella uusia toiminnallisia rakenteita erityisesti maisema ja matkailu huomioiden.
- Lisätä lasten ja nuorten osaamista ja tietoa ympäristöhoidosta ja maaseudun perinteisistä elinkeinoista
- Lisätä nuorten kiinnostusta maaseutuelinkeinoja kohtaan kesätyöharjoitteluun ja viestinnän keinoin
- Lisätä yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä kaikissa toiminnoissa.

2.3 Konkreettiset tavoitteet

Hankkeen konkreettiset, mitattavat tavoitteet olivat:

- hankkeesta hyötyvä maaseutuväestö: 600 asukasta
- hankkeessa syntyvät uudet laadukkaat kyläelämykset: 6 kappaletta
- hankkeen aikana tehtävä talkootyönmäärä: noin 1 220 tuntia
- lyhytkoulutuksiin osallistujat: 21 henkilöä
- 12 nuoren työllistäminen kyliin, yhteensä 0,75htv ja 5 uutta harjoittelupaikkaa kylistä
- lasten ja nuorten toiminnalliset tutustumisretket tai -leirit: 3 kpl
- kulttuurihistoriaan, rakennusperinnön kunnostukseen ja maisemanhoitoon liittyvät osallistavat teemapäivät kylissä: 6 kpl
- maiseman tuotteistamiseen liittyvät työpajat ja elämystuotteiden teko kylien kanssa: 6 kpl
- maisemanhoitoon liittyvät uudenlaiset yhteistyökokeilut: 3 kpl
- kyläkohtaiset maisemanhoitotalkoot: 6 kpl
- uudenlaiset maisemallisiin tekijöihin pohjautuvat matkailua tukevat infrasuunnitelmat: 2 kpl
- julkisuus ja lehtijutut: 10 kpl

Pohjoisin Lappi

2.4 Hankkeen yleistavoitteet ohjelmiin nähden

Amat-hankkeen toimenpiteet tukivat Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman (2014–2020) tavoitteita erityisesti seuraavin tavoin:

- Alueen asukkaiden osaamista, tiedonvälitystä, innovaatioita ja yhteistyötä lisättiin.
- Luonnon monimuotoisuutta lisättiin ja vesistöjen tilaa parannettiin.
- Maaseudun yritystoiminnan monipuolistumista ja työllisyyttä edistettiin.

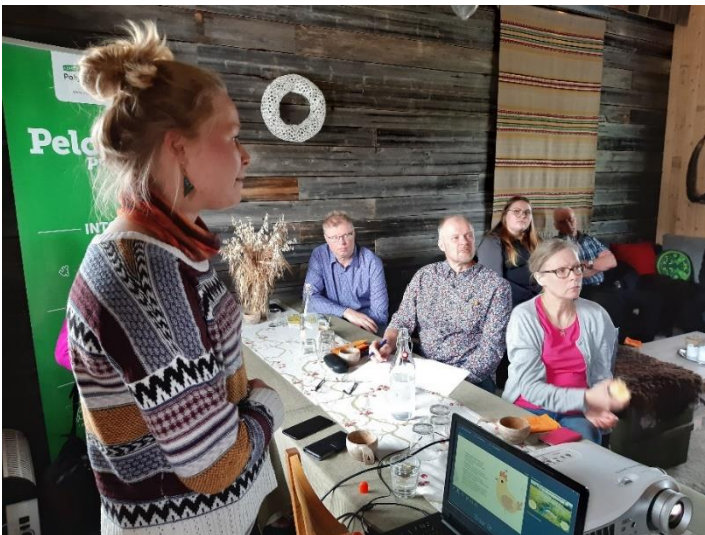
Hankkeen toimenpiteet suunniteltiin huomioiden muut alueella toimivat hankkeet päällekkäisyyksien välttämiseksi. Konkreettiset toimenpiteet suunniteltiin niin, että alueen maaseutuväestö on niihin vahvasti sitoutunut. Tämä mahdollisti toimenpiteiden osittaisen toteutuksen talkoilla ja toimenpiteiden jatkuvuuden myös hankkeen päätyttyä. Kaikissa toimenpiteissä huomioitiin kestävän kehityksen periaatteet.

3.1 Hankkeen pilottikylät

Hankkeen suunnitteluvaiheessa kartoitettiin potentiaalisia pilottikyliä. Kylille lähetettiin sähköpostitse kyselylomake, jossa kysyttiin mm. kylän nykyisestä toimintaympäristöstä, kehittämisajatuksista ja resursseista. Pilottikyläkysely lähetettiin 18 kylään. Kylien valinnassa huomioitiin seuraavia tekijöitä: säilynyt kulttuuriympäristö, kylän matkailuyritysten määrä, maatilojen ja laiduneläinten määrä, nuorten määrä, kylämatkailun kehittämismyönteisyys, aktiivinen kyläyhdistys toiminta, valtakunnallinen maisemanhoitostatus ja muut arvot. Ohjausryhmä valitsi pilottikylät kriteereiden perusteella.

Kaikki Amat-hankkeen toiminta oli maksutonta, kaikille avointa ja toiminnassa pyrittiin aina yhteistyölähtöisyyteen. Toimintaa toteutettiin yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa (ks. luku 4.2.2). Hanke pyrki tarttumaan kylistä ja asiantuntijoilta nousseisiin tarpeisiin nopeasti, minkä takia tapahtumia ja talkoita pystyttiin järjestämään lyhyelläkin varoitusajalla. Tämä innosti alueiden asukkaita, sillä toimeen tartuttiin silloin, kun intoa talkoisiin oli. Esimerkiksi vesistökuunnostusiltojen järjestäminen kyläläisten toiveista pystyttiin toteuttamaan yhteistyössä ELY-keskuksen ja Sotka-hankkeen kanssa kuukauden sisällä Kieringissä, Ahvenselässä ja Riipissä.

Hankkeen alussa jokaisessa pilottikylässä järjestettiin infotapahtuma hankkeesta. Sen aikana kartoitettiin kylien tarpeita ja toiveita. Koronaepidemian takia pilottikylille ehdotettiin Teams-infoja, mutta kylät toivoivat, että infotapahtumat olisivat fyysisiä tapahtumia. Tämän vuoksi infot järjestettiin vasta touko–kesäkuussa 2020. Toiminnalliset työpajat ja talkoot eivät kuitenkaan koronaepidemian vuoksi viivästyneet, sillä toimenpiteet saatiin sovittua pilottikylien kanssa nopeasti. Alkuinfoja järjestettiin yhteensä kuusi: Viirillä, Louella, Kairalassa, Kieringissä, Ylläsjärvellä sekä Meltos- ja Raanujärvellä, jossa infotapahtuma oli kylien yhteinen. Infotapahtumissa hanke tutustui samalla kyliin, kylien maisemaan, maankäyttöön ja matkailuyrityksiin. Alkuinfoihin osallistui yhteensä 62 henkilöä.

Kuva 1. Hankkeen alkuinfo Louen kylällä kesäkuussa 2020. Alkuinfossa kerrottiin hankkeesta, kartoitettiin kylän tarpeet ja tehtiin toimenpidesuunnitelma.

tiin vasta touko–kesäkuussa 2020. Toiminnalliset työpajat ja talkoot eivät kuitenkaan koronaepidemian vuoksi viivästyneet, sillä toimenpiteet saatiin sovittua pilottikylien kanssa nopeasti. Alkuinfoja järjestettiin yhteensä kuusi: Viirillä, Louella, Kairalassa, Kieringissä, Ylläsjärvellä sekä Meltos- ja Raanujärvellä, jossa infotapahtuma oli kylien yhteinen. Infotapahtumissa hanke tutustui samalla kyliin, kylien maisemaan, maankäyttöön ja matkailuyrityksiin. Alkuinfoihin osallistui yhteensä 62 henkilöä.

Pohjoisin Lappi

3.2 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

3.2.1 Lapin ELY-keskus

Lapin ELY-keskuksen luonto- ja ympäristöyksikön kanssa aloitettiin tiivis yhteistyö heti hankkeen alussa. Yksikön kanssa pidettiin etäyhteydellä suunnittelupalavereita perinnebiotooppialueiden priorisoinneista, kartoituksista ja tulevista hoitotoimenpiteistä.

Kylissä järjestettyjen infotilaisuuksien ja tapahtumien aikana Amat-hanke kuunteli ja keräsi tietoa alueiden asukkaiden toiveista, joissa maisemanhoitorauvauksia haluttiin suorittaa. Hanke priorisoi alueita, joissa luonnon monimuotoisuutta pystyttiin parantamaan ja jotka olivat kylien avainmaita. Jos alueet olivat potentiaalisia perinnebiotooppialueita, ne esiteltiin Lapin ELY-keskuksen asiantuntijoille. Tarvittaessa kohteissa kävivät ELY-keskuksen perinnebiotooppikartoittajat ja alueet pyrittiin saamaan esimerkiksi Helmi-ohjelman piiriin. Kohteiden hoitotoimenpiteistä ja jatkohoidosta keskusteltiin myös ELY-keskuksen asiantuntijoiden kanssa. Hankkeen kautta tehdyt perinnebiotooppisuunnitelmat tehtiin tiiviissä yhteistyössä ELY-keskuksen asiantuntijoiden kanssa.

Perinnebiotoopeista ja erilaisista ympäristöistä kerrottiin infotilaisuuksien ja tiedottamisen avulla. Lapin ELY-keskus oli aktiivisesti mukana Amat-hankkeen infotapahtumissa. Toisinaan maisemanhoito- ja infotilaisuustarve tuli ELY-keskukselta päin, jolloin Amat-hanke pyrki mahdollisimman tehokkaasti vastaamaan tarpeeseen. Syyskuussa 2020 Lapin ELY-keskuksen ja Lappian Louen toimipisteen kanssa järjestettiin perinnebiotooppikoulutus. Tapahtumaan osallistui sekä Amat-hankkeen pilottikylien aktiiveja, ulkopuolisia henkilöitä että Lappian opiskelijoita. ELY-keskuksen perinnebiotooppikartoittajat ja ylitarkastajat olivat tapahtumassa asiantuntijoina. Näin saatiin tuotua laajalle joukolla tietoa perinnebiotoopeista ja niihin liittyvistä tuista.

Kuva 2. Lapin ELY-keskuksen asiantuntijat hydrobiologi Annukka Puro-Tahvanainen ja Anni Olkonieni Kieringissä Soasjärven rannalla yhdessä kyläläisten kanssa ottamassa vesinäytteitä.

Vesistö-kunnostusinfoissa tehtiin yhteistyötä Lapin ELY-keskuksen Ympäristövastuualueen kanssa. Kieringin, Riipin ja Meltosjärven vesistö-kunnostusaloilla oli läsnä asiantuntijoita, jotka kertoivat vesistön tilasta ja rahoitusmahdollisuuksista. Tilaisuuksien yhteydessä asiantuntijat tutustuivat kohteisiin kyläläisten kanssa ja ottivat mm. näytteitä veden laadusta.

Pohjoisin Lappi

3.2.2 Rakennetun kulttuuriympäristön asiantuntijat

Lapin alueen maakuntamuseon amanuenssin ja Tornilaakson museon rakennustutkijan kanssa tehtiin hankkeen aikana tiivistä yhteistyötä. Lapin maakuntamuseon amanuenssi oli mukana hankkeen infotapahtumissa kertomassa teemaan liittyvistä tuista ja innostamassa asukkaita kunnostamaan vanhoja rakennuksia. Tämän lisäksi amanuenssi oli mukana kylissä järjestetyissä kulttuurikävelyissä kertomassa kylien kulttuurihistoriasta ja rakennuksien kunnostustarpeesta.

Tarve kylien infoilloille tai konkreettisemmille kunnostuspajoille, kuten vanhojen ikkunanpuitteiden kunnostukseen nousi sekä Amat-hankkeen että Lapin maakuntamuseon puolelta. Saamelaisalueen rakennetun kulttuuriympäristön asiantuntijoiden kanssa suunniteltiin kulttuuriympäristöpäivää Lisman kylään sekä Enontekiölle. Tapahtumia ei kuitenkaan ehditty järjestää hankkeen aikana resurssien puutteen vuoksi. Yhteistyöverkostot ja kontaktihenkilöt otettiin kuitenkin talteen Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hanketta varten.

3.2.3 Hankkeiden välinen yhteistyö

Kesällä 2020 tehtiin hankeyhteistyötä Lapin Maa- ja kotitalousnaisten Lapin vieraskasvit tunnetuksi ja haltuun -hankkeen kanssa. Koska maisemanhoito ja luonnon monimuotoisuuden lisääminen kuuluivat molempien hankkeiden tavoitteisiin, järjestettiin yhteisiä talkoita kesällä 2020. Yhteistyötalkoina järjestettiin Viirinkylällä kesäkuussa 2020 lammasaitatalkoot, jonka aikana lapset tekivät hyönteishotelleja. Tämän lisäksi Pelkosenniemellä järjestettiin vieraslajitalkoot heinäkuussa 2020. Hankkeilla oli yhteinen kesäharjoittelija vuonna 2020. Harjoittelijalle suunniteltiin tehtäviä molemmista hankkeista. Kesällä 2021 yhteistyötä ei jatkettu, sillä Amat-hankkeen talkookalenteri oli täynnä.

Kuva 3. Vieraslajin torjuntaa talkootöinä

Pohjoisin Lappi

Maa- ja kotitalousnaisten Kylään maisemaan -hanke oli mukana hankkeen alussa hankkeen toimenpiteitä suunniteltaessa. Kylään maisemaan hanke oli Etelä-Suomessa toimiva viestintähanke, jonka teemat olivat samankaltaiset kuin Amat-hankkeella. Hankkeilla oli Teams-palavereita, joissa Kylään maisemaan -hankkeen hankepääällikkö jakoi kokemuksia omasta hankkeestaan. Koronan takia keväällä 2020 kaikki tapahtumat siirtyivät verkkoon, joten sovittiin, että molempien hankkeiden verkkokoulutukset ovat avoimia tapahtumia molempien hankkeiden hyödynsaajille.

Vesistökuunnostuksen osalta yhteistyötä tehtiin Suomen riistakeskuksen hallinnoiman Sotka-hankkeen kanssa.

Lapin maaseuturahaston rahoittaman Lapin keino -hankkeen kanssa tehtiin yhteistyötä monin tavoin. Projektipääällikkö on neuvonut, auttanut ja tukenut hankehenkilöstöä vaikuttavassa hankeviestinnässä. Amat-hanke on saanut myös konkreettista apua videoiden tekoon, artikkeleiden kirjoittamiseen ja someviestintään. Tämän lisäksi Lapin Keino on julkaissut kolme artikkelia Amat-hankkeesta.

3.2.4 Oppilaitosyhteistyö

Hanke esittäytyi keväällä 2020 REDUn Luonnonvara- ja ympäristöalan perustutkinto-opiskelijoille. Esittäytymisen myötä hankkeelle hakeutui harjoittelijaksi ensimmäisen vuoden opiskelija. Harjoittelija oli mukana hankkeen tapahtumissa ja osallisti lapsia ja nuoria esimerkiksi hyönteishotellien rakentamiseen talkoiden aikana. REDUn opiskelijoille tarjottiin mahdollisuutta osallistua talkoisiin keuhällä 2020 ja 2021, mutta opiskelijoita ei saatu innostettua mukaan. REDUn Metsäkonealan kanssa järjestettiin yhteisyyssä naisten raivaussahakurssi Viirinkylälle.

Lappian Louen toimipisteen kanssa yhteistyö aloitettiin keväällä 2020 tutustumiskäynnillä. Lappian kehitysjohtaja oli mukana myös hankkeen alkupalaverissa Louella, jossa sovittiin hankkeen toimenpiteistä. Monet Louen kylän asukkaat eivät olleet tietoisia Lappian toiminnasta, ja näin verkostoja asukkaiden ja Lappian välille saatiin kasvatettua. Syyskuussa 2020 järjestettiin perinnebiotooppikoulutus Lappian toimipisteellä Louella. Pelson vankilan geenipankkikarjan lapinlehmien, eli pohjoissuomenkarjan, sekä lampaiden uudeksi kodiksi tulee ammattiopisto Lappian koulutustila Tervolan Louella. Louen asukkaat olivat toivoneet Vaajoensuun maisemaraivauksia. Alue on laaja, joten raivaukseen tarvittiin sekä koneellista työvoimaa että talkoovoimaa sekä lampaita tai lehmiä jatkohoitajiksi. Tämän takia aloitettiin suunnittelemaan yhteistalkoita Lappian kanssa Vaajoensuun raivauksia varten. ELY-keskuksen perinnebiotooppikartoittajat kartoittivat alueen, Amat-hanke hankki maanomistussuorat ja Lappian toimipisteen kanssa sovittiin hoitotoimenpiteistä ja avustettiin Helmi-rahoituksen hakemisessa.

Pohjoisin Lappi

3.2.5 Metsähallitus

Kylämatkailun edistämiseksi hanke rakensi yhteistyössä kestäväen kehityksen asiantuntijan Anu Nylundin, tilallisten ja kyläyhdistyksen kanssa Lapin paimenlomat -matkailukonseptin. Osana palvelun rakentumista järjestettiin kaikille avoin Lammaspaimen-webinaari, jossa puhujana oli Metsähallituksen lammaspaimenlomista vastaava henkilö. Osallistujat saivat kattavasti tietoa Metsähallituksen toteuttamasta Lapin paimenloma -tuotteesta ja yhteistyötä tullaan jatkamaan markkinoinnin osalta.

3.2.6 Yhdistykset

Keskeisimmät yhteistyötahot hankkeen toteutuksessa ovat olleet paikalliset yhdistykset ja seurakunnat. Kyläkohtaiset tapahtumat on suunniteltu ja järjestetty aina kylissä toimivien tahojen kanssa. Yhteistyötä on tehty mm. Ylläsjärven, Riipin, Meltosjärven, Louen, Viirin, Raanujärven, Ahvenselän ja Suvannon kyläyhdistysten, Kairalan kyläseura ry:n ja Kieringin Kehitys ry:n kanssa.

Lapin rakennepäiväyhdistys toimii Lapin alueella. Sen toimintaan kuuluu muun muassa neuvontatilaisuuksien ja koulutuksen järjestäminen koskien perinnemaisemia, kulttuuriympäristöjä ja rakennusperinnettä. Yhdistys kannustaa kuntia ja yksityisiä maanomistajia vaalimaan arvokasta rakennusperinnettä ja antaa lausuntoja näihin asioihin liittyen. Yhdistys järjestää vuosittain yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa Euroopan kulttuuriympäristöpäivän ja Kansainvälisen maisempäivän sekä myöntää Hurrikas-palkintoja vanhan rakennuskannan vaalimisesta. Amat-hanke on järjestänyt tilaisuuksia yhteistyössä yhdistyksen kanssa ja yhdistyksen jäsenet ovat toimineet hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa asiantuntijoina.

Pohjoisin Lappi

Kuva 4. Lapin rakennusperinne ry:n puheenjohtaja Olli Parpala luovuttamassa Maisemateko-palkintoa Amat-hankkeen järjestämässä tilaisuudessa Kairalan kyläseuran pj. Niina Kankaalle ja vpj. Assari Salmelalle.

3.3 Tilaisuudet ja tapahtumat

3.3.1 Kulttuuriympäristöpäivät

Yhtenä hankkeen tavoitteena oli lisätä tietoa Lapin alueen kulttuuriympäristöstä, sen hoidosta ja siihen liittyvistä tuista. Hankkeen aikana järjestettiin seitsemän kulttuuriympäristöpäivää (Viiri 4.7.2020, Loue 5.7.2020, Viiristä maisema-alue 16.9.2020, Kairala 19.9.2020, Sodankylä 19.6.2021 ja Suvanto 25.9.2021).

Osa kulttuuriympäristöpäivistä järjestettiin niin, että tapahtumaan sisällytettiin tietoa sekä rakennusperinnöstä että maisemanhoidosta. Osa toteutettiin vain toisella teemalla riippuen kylän toiveista. Jokaisessa kulttuuriympäristöpäivässä pyrittiin innostamaan osallistujia maisemanhoitoon ja rakennusperinnönkunnostukseen esittelemällä inspiroivia esimerkkejä ja kertomalla teemaan liittyvistä tuista ja avustuksista. Kulttuuriympäristöpäivissä avattiin aina kyseisen alueen rakennuskantaan tai maisemaan liittyviä erityispiirteitä. Tapahtumat olivat ilmaisia matalan kynnyksen tapahtumia, joissa asiantuntijoiden ja osallistujien kesken syntyi helposti dialogia. Kulttuuriympäristöpäivät päättyivät kyläkävelyihin, joiden aikana kartoitettiin esimerkiksi asukkaiden ennakkoon ilmoittamia potentiaalisia perinnebiotooppialueita tai arvokasta kunnostettavaa rakennuskantaa.

Kulttuuriympäristöpäivissä asiantuntijoina olivat ELY-keskuksen luonto- ja ympäristöyksikön asiantuntijat, Lapin maakuntamuseon tai Torniolaakson museon asiantuntija ja restaurointimestari sekä kyläen avainhenkilöt. Kulttuuriympäristöpäivät olivat fyysisiä tapahtumia tai hybriditapahtumia. Kulttuuriympäristöpäiviin osallistui yhteensä 151 henkilöä.

Pohjoisin Lappi

Ilmainen ja kaikille avoin
**PERINNEBIOTOOPPI
 -KOULUTUS**
 LOUELLA, LAPIAN TILOISSA
 TI 25.8.2020
 KELLO 10-14
 Kätkävaarantie 69 95340 Loue

Ohjelma
Klo 10:00 Johdatus aiheeseen
 (Kristiina Hoikka ja Marjut Kokko (Ely-keskus) sekä Jukka Pekka Köngäs (Perinnebiotooppien hoitaja))

- Mitä perinnebiotoopit ovat?
- Miksi ne ovat uhanalaisia?
- Miten tunnistetaan?
- Miten hoidetaan?

Klo 11.15 Lounas Lappialla
 (omakustanteinen)
Klo 12-14 Kentälle
 Tutustumaan perinnebiotooppeihin

Tapahtuman järjestää: Avoimet miljööt ja aidot elämykset- hanke

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin **Pohjoisin Lappi**

Kulttuuriympäristöpäivät herättivät kiinnostusta asukkaissa ja ne olivat hyvä tapa saavuttaa ihmisiä. Kulttuuriympäristöpäivien tuloksena alueen asukkaat tiesivät keneen ottaa yhteyttä, jos he suunnittelivat esimerkiksi vanhojen kiinteistöjen kunnostusta. Näin myös Amat-hanke sai uusia yhteydenottoja ja talkoo- tai infotilaisuuspyyntöjä.

Ammattiopisto Lappian Maaseutuyrittäjyyden osaamiskeskuksen kanssa yhteistyössä järjestettiin kaikille avoin perinnebiotooppikoulutus 28.5.2020. Tilaisuudesta tiedotettiin somen lisäksi lehti-ilmoituksilla. Tilaisuuteen osallistui yhteensä 37 henkilöä: koulun oppilaita, kyläläisiä ja muita aiheesta kiinnostuneita.

Kuva 5. Perinnebiotooppikoulutus rakennettiin yhteistyössä ELY-keskuksen, Lappian ja paikallisen maatilayrittäjän kanssa.

Kuva 6. Louen opiskelijat ja muut aiheesta kiinnostuneet kuuntelevat tarkasti ELY-keskuksen biologi Kristiina Hoikan kuvausta siitä, millainen lajisto viihtyy vähäravinteisilla ja valoisilla perinnebiotooppialueilla.

3.3.2 Vesistökunnostusinfot

Hankkeen aikana järjestettiin viisi vesistökunnostusinfoa. Vesistökunnostusinfot järjestettiin Meltosjärvellä, Ahvenselässä, Kieringissä ja Riipin kylässä kaksi tapahtumaa. Infot järjestettiin aina yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa. ELY-keskuksen asiantuntijat kertoivat kunnostettavan vesistön tilasta, sen hoitomahdollisuuksista ja rahoituksesta. Amat-hanke auttoi kylä rahoituksen hakemisessa ja maanomistajalupien selvittämisessä. Kieringin Soasjärven kunnostus päättyi, kun maanomistajalupia ei saatu kaikilta ranta-alueen maanomistajilta. Riipijärven osalta päädyttiin hakemaan rahoitusta kunnostussuunnitelman laadintaan Lapin ELY-keskuksen vesistökunnostusavustuksista.

Kuva 7. Sodankylän Riipin kyläläiset ovat huolissaan kotijärvensä tilasta. Riipijärven keskisyvyys on metrin ja vesistö on herkkä valuma-alueelta tulevalle rasitukselle. Henri Vaaralaa Lapin ELY-keskuksesta kertoo vesistön ja valuma-alueen kunnosta ja ja avustusmahdollisuuksista kyläläisille. Kylällä järjestettiin vesistötilaisuudet 30.6 ja 15.8. Tilaisuuteen osallistujia oli yhteensä 32.

Kuva 8. Sodankylän järvikylään kuuluvan Kieringin kyläisiä huolettää kylän keskiössä sijaitsevan Soasjärven kunto. Järvi on matala ja järven pintaa tulisi saada nostettua, jotta vedenlaatu paranisi. Asian äärellä 17 kyläläistä 29.6.2020 järjestetyssä vesistökunnostusillassa. Kohdetta suunniteltiin kunnostettavaksi Riistakeskuksen Sotka-hankkeessa. Suunnitelma kariutui, koska yksittäinen maanomistaja ei antanut lupaa sen edistämiseksi.

3.4 Maisemanhoito

Hankkeen tavoitteita olivat kylän kulttuurimaiseman ennallistaminen sekä luonnon monimuotoisuuden ja viihtyvyyden lisääminen. Hankkeen aikana järjestettiin 17 maisemanhoitotalkoot, jotka sijoituivat hankkeen pilottikyliin. Talkoisiin osallistui yhteensä 203 henkilöä. Maisemanhoitotalkoissa raivattiin umpeenkasvaneita elinympäristöjä ja rakennettiin lammaslaitumia. Raivattavat kohteet valittiin yhdessä kylätoimijoiden ja jatkohoidosta vastaavan tahon kanssa. Kohteiden valinnassa kiinnitettiin huomiota luonto- ja maisemavaikutuksiin alueen asukkaille ja matkailijoille. Lisäksi huomioitiin laidun- tai niitohistoria, lajiston monipuolisuus, kohteen sijainti kylämaisemassa ja jatkohoitamahdollisuudet. Kun kyläläiset saivat itse vaikuttaa talkookohteisiin, olivat asukkaat sitoutuneita kohteiden hoitoon ja jatkohoidon suunnitteluun. Talkoisiin osallistuttiin pääsääntöisesti hyvin ja hankkeen toimet lisäsivät alueen asukkaiden omaehtoista maisemanhoitoa, alueiden asukkaiden yhteistyötä ja viihtyisyyttä.

Kuva 9. Ylhäällä vasemmalla maisema ennen ja oikealla jälkeen raivaustyön. Meltosjärven talkoissa oli mukana aina kiitettävä määrä metsureita ja sahureita. Risunkeräjille riitti töitä!

Pohjoisin Lappi

Ylitornion raivattiin Meltosjärven ja Raanujärven kyläläisten yhteistyönä Vietosen hiekkaranta ja parkkipaikka-alue. Kohde on maisemallisesti kaunis, ja sen kunnostaminen palvelee kyläläisten ja omatoimimatkailijoiden lisäksi paikallisia matkailuyrittäjiä, jotka hyödyntävät kohdetta ohjelmapalvelutuotteissaan. Kahden päivän talkoisiin osallistui yhteensä 29 henkilöä. Ylitornion kunta auttoi selvittämään maanomistajat, osoitti paikan kerätyille risuille ja maksoi syntyneet traktorikustannukset. Kohteelle teetettiin infotaulu lisäämään tietoutta alueesta ja sen matkailumahdollisuuksista.

Meltosjärven keskustasta Savottapihan läheisyydestä raivattiin tien ja Pitkäperän välinen rantakais-tale sekä Pitkäperän lintutornin ja Iso-Meltosjärven lintutornin alue. Harjumaisemaa avarrettiin ostopalveluna metsurityönä. Jokaisesta kohteesta kerättiin pois raivaustähteet, jotka kuljetettiin pois kohteilta tai poltettiin paikan päällä. Meltosjärvellä rakennettiin lammasaita Savottapihan läheisyyteen lisäämään rantaniityn monimuotoisuutta ja palvelemaan mahdollista Lapin paimenloma -konseptin toteuttamista. Hankkeessa myös kunnostettiin perinnebiotooppialueen lammasaita, jotta lampaiden karkailu saadaan vähenemään.

Kuva 10. Ylhäällä vasemmalla korjataan olemassa olevaa noin 3 hehtaarin lammasaitaa, joka edesauttaa lampaiden hyväksyttävyyttä lampaiden karkailun vähennyttä. Ylhäällä oikealla Pitkäperän lintutorni, jonka ympäristö raivattiin 12.6.2021. Alhaalla vasemmalla rakennetaan lammasaitaa Savottapihan läheisyyteen. Aluetta laidunsivat jo samana kesänä naapurikylän lampaat. Uusi lammasaita sijoittuu Natura-alueen reunalle ja mahdollisesti useamman hehtaarin hoidon. Alhaalla oikealla raivataan Iso-Meltosjärven lintutornin aluetta 17.9.2021

Pohjoisin Lappi

Kairalan kylässä toimet kohdennettiin valtakunnallisesti arvokkaille perinnebiotooppialueille Kotiniemeen ja Yliniemeen sekä Raiskan niityille. Kohteilla suoritettiin Ympäristöministeriön maisemarahalla maisemanhoitoraivaukset. Kylältä palkatut nuoret keräsivät risut. Lisäksi kyläläiset keräsivät risuja ja polttivat kasoja talkoin. Hankehenkilöstö ohjasi nuorten työtä ja koordinoi toimenpiteitä. Perinnebiotooppialueille hankittiin maanomistajaluvat, neuvoteltiin kohteiden jatkohoidosta ja avustettiin ELY-keskuksen suunnittelijaa Helmi-rahoitushakemuksen laadinnassa. Kohteiden lajistollisen inventoinnin toteutti Lapin ELY-keskuksen luontokartoittaja.

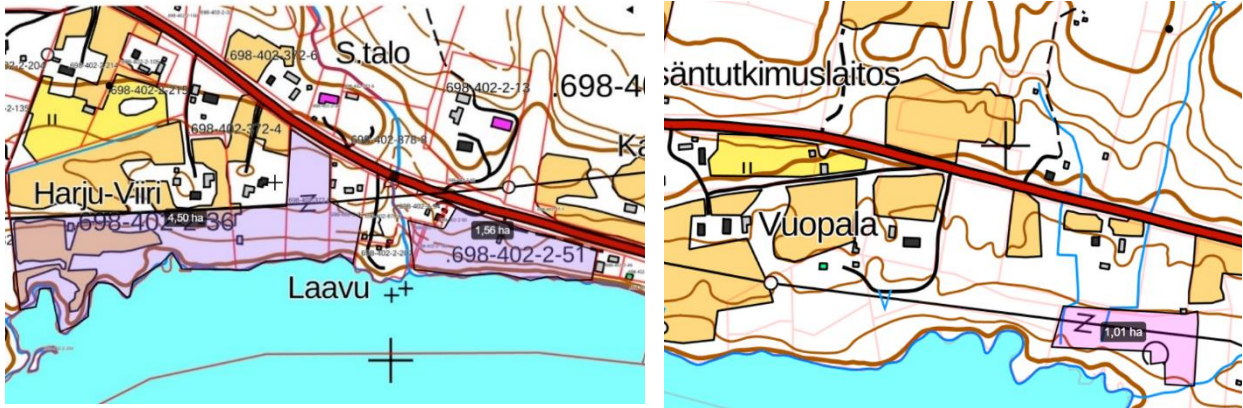

Kuva 11. Kairalan valtakunnallisesti arvokkaat perinnebiotooppialueet saatiin hoidonpiiriin Ympäristöministeriön Helmi-rahoituksella. Laiduntamista edelsi alueen inventointi, raivaus ja raivaustähteiden poiskeruu sekä lammasaidan rakentaminen.

Viirin kylällä toteutettiin kuudet maisemanhoitotalkoot, jotka kohdistuivat Viirinkylää halkovan tien ja Kemijoen väliselle alueelle. Kohteet olivat vanhoja laitumia tai niittyalueita. Jokaiselle raivattavalle kohteelle rakennettiin myös lammasaita. Aitojen materiaaleihin saatiin Helmi-rahoitus. Maisemanhoitoa toteutettiin myös naisten raivaussahakurssilla, jonka tavoitteena oli lisätä naisten valmiuksia maisemanhoitotöihin. Viirin toimenpiteet toteutettiin tiiviissä yhteistyössä paikallisen lampurin ja kyläyhdistyksen kanssa.

Pohjoisin Lappi

Viirinkylä hakee valtakunnallisesti arvokkaan maisemanhoitoalueen statusta. Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hanke on ollut mukana järjestämässä yleisötilaisuuksia maisemanhoitoalueen kuumisvaiheessa. Reeta Juvani teki vuonna 2020 Viirin alueelle maisemanhoitosuunnitelman, jonka pohjalta hoitotoimenpiteitä on suoritettu.

Kuva 12. Hankkeen aikana raivatut ja aidatut alueet.

Kuva 13. Viirin kylän lammasaitojen tolppina käytettiin kyllästettyjen tolppien lisäksi itse tehtyjä tolppia. Lampuri Arto Sääskilahti kaatoi, parkkasi ja terotti tolpat ja lahoamisen hidastamiseksi tolppien päät poltettiin.

Kuva 14. Viirinkylällä järjestettiin ELY-keskuksen toimesta maanomistajien kuulemistilaisuus Maisema-alueen perustamisesta 16.9.2020. Amat-hanke auttoi viestinnässä ja tilaisuudessa esiteltiin hankkeen toimenpiteitä.

Kieringin kylässä kunnostettiin kaupan läheisyydessä oleva peltoaukea hankkeelle palkattujen nuorten toimesta. Lisäksi hyödynnettiin metsuripalveluita. Ylläsjärven kylälle palkattiin metsuri kylän maisemakohteiden avartamiseen ja järjestettiin maisemanhoitotalkoot, joissa kerättiin raivaus-tähteet pois rehevöittävästä aluetta.

3.5 Rakennusperinnön kunnostustyöpajat

Hanke järjesti viisi käytännönläheistä vanhojen rakennusten kunnostustyöpajaa. Kunnostustyöpajat saivat alkunsa aina kylien asukkaiden tarpeista. Työpajat sisälsivät ikkunanpuitekunnostusta, punamullan keittoa ja kulttuurikerroksen poistoa. Työpajat veti restaurointimestari, ja tapahtumaan oli kutsuttu myös Lapin maakuntamuseon (tai Torniolaakson museon) ja ELY-keskuksen asiantuntijat kertomaan tapahtuma-alueen rakennuskannasta ja tukimahdollisuuksista. Tilaisuuksissa jaettiin osallistujille Vanhojen rakennusten kunnostuksen vinkkilista. Perinnerakentamisen kunnostustyöpajoihin osallistui yhteensä 58 henkilöä. Näiden tapahtumien lisäksi Sodankylän kulttuuriympäristöpäivän yhteydessä oli ikkunanpuitteiden kunnostusnäytös ja Louen kulttuuriympäristöpäivän

Pohjoisin Lappi

yhteydessä kulttuurikerroksen poistonäytös. Osa tilaisuuksista videoitiin, taltioinneista tehtiin lyhyitä Youtube-videoita. Kunnostustyöpajat herättivät vanhojen rakennusten omistajia tukien hakuun.

Kuva 16. Sallan Kursun kylällä järjestettiin ikkunapuitteiden kunnostuksen työpaja. Restaurointimestari Seppo Pulska opastaa Lotta Erikssonia vanhan ikkunalin irrotuksessa. Taustalla Kirsi Muuttoranta tekee kittiä, jota tarvitaan mm. lasin kiinnitykseen.

Kuva 15. Restaurointimestari Marko Korkeasalo opettamassa punamullan keittoa Kittilän Tepaston kylässä.

Pohjoisin Lappi

3.6 Suunnitelmien tekeminen

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tehdä yhteistyökokeiluja maisemanhoitoon liittyen. Hankkeen kautta maisemanhoitoa kokeiltiin mm. Louella Ammattioppilaitos Lappian kanssa. Amat-hankkeen infotilaisuudessa Louen kyläyhdistys nosti yhdeksi kylän maisemalliseksi avainkohteeksi Vaajoensuun. ELY-keskuksen perinnebiotooppisuunnittelijat kävivät kartoittamassa alueen perinnebiotooppiarvoja. Alue soveltui perinnebiotooppikohteeksi ja Helmi-ympäristörahoituksen kohteeksi. Tuen hakijaksi valikoitui Lappian Louen toimipiste, jolla on osaamista metsänhoitoraivauksista ja tarvetta laidunalueille. Amat-hanke hankki alueelle maanomistajaluvat ja kirjoitti alustavan suunnitelman, jota ELY-keskuksen suunnittelijat jatkoivat. Ajatuksena on, että Lappia raivaa koneellisesti alueen, jonka jälkeen kyläyhdistys auttaa talkoiden muodossa risujen keräämisessä. Näin kylän maisemanhoitovastuuta ottaa kyläläisten lisäksi ammattioppilaitos.

Meltosjärven kylän tapahtumissa nousi kiinnostus lintutornien kunnostukselle. Amat-hanke kirjoitti yhteistyössä Ylitornion kunnan teknisen osaston kanssa Meltosjärven lintutornien kunnostushankkeen, joka sai rahoitusta Lapin Ely-keskuksen maaseuturahastosta. Amat-hanke ennakoi tulevaa hanketta ja toteutti syksyllä 2021 lintutornien raivaustalkoot.

Hankkeessa kirjoitettiin perinnebiotooppisuunnitelmat alkavalle lammastilalliselle. Kohteiden tiedot saatiin pääosin ELY-keskukselta, joka on inventoinut maisemanhoitoalueet. Hoitosuunnitelmat laadittiin Pelkosenniemen kirkonkylän alapuolisille saarikohteille Mairisaaren pohjois- ja eteläpähän, Teeri-, Saukko- ja Pajusaareen sekä lammastilallisten kotirantaan. Saarikohteet ovat sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti merkittäviä perinnebiotooppikohteita.

Restaurointimestari Marko Korkeasalo teki Ylläsjärvelle Niemen tilan päärakennukseen kunnostustarvekatselmuksen, jossa hän arvioi 1800-luvun lopulla rakennetun rakennuksen kunnostustarvetta kylätalokäyttöön. Kysymyksessä on asuttuun kulttuuriympäristöön kuuluva suojeltu pihakokonaisuus.

Kuva 17. Ammattiopisto Lappian maaseutuyrittäjyyden osaamiskeskuksen kouluttaja Petri Marjeta, maitotilallinen Jukka-Pekka Kön-gäs ja hanketyöntekijä Lotta Eriksson kartoittamassa Vaajoensuun tulvaniittyalueta.

Pohjoisin Lappi

3.7 Kylämatkailun kehittäminen

3.7.1 Lapin paimenlomat

Hankkeen tavoitteena oli lisätä aitoa ja laadukasta kylämatkailua sosiaalisesti kestäväällä tavalla osana kylän tavanomaista arkea. Viirinkylän tapahtumissa nousi yhdeksi kylämatkailuideaksi paimenlomien kehittäminen. Keväällä ja kesällä 2020 Mari Ronkainen Lapin ammattikorkeakoulun matkailualalta teki hankkeelle opinnäytetyönsä, jossa tutkittiin kylämatkailun kehittämismahdollisuuksia Viirinkylässä. Opinnäytetyö rohkaisi pilotoimaan paimenlomakokeilua. Marraskuussa 2020 Amat-hanke tapasi Viirillä lampuri Arto Säaskilahden kanssa. Sovittiin, että hän pilotoisi kokeilua kesällä 2021.

Paimenlomakokeilua tarjottiin myös kaikille muille asiasta kiinnostuneille. Joulukuussa 2020 järjestettiin avoin tapahtuma, jossa kerrottiin paimenlomakonseptista. Metsähallituksen luontopalveluiden erityisasiantuntija Kytö Hannele ja kestävän matkailun asiantuntija Anu Nylund kertoivat paimenlomapilotoinnista sekä sparrasivat ja innostivat osallistujia siihen. Tapahtumaan osallistui 17 henkilöä.

Pilottiin sitoutui kahdeksan tahoja: lampureita, lehmätilallinen, kyläyhdistyksiä ja matkailuyrittäjä. Heille tarjottiin talvella 2021 kaksi lisäkoulutusta, joissa matkailuasiantuntija Anu Nylund auttoi heitä tuotteistamaan paimenlomat. Keväällä 2021 Amat-hanke järjesti jokaisen paimenlomaa tarjoavan tahon kanssa tapaamisia, joissa käytiin läpi tilan palvelupolku ja tarina. Samalla tiloilta pyydettiin kuvamateriaalia esitettä varten. Paimenlomat olivat jokaisella tilalla tilakohtaiset ja ne saattoivat poiketa toisistaan esimerkiksi hinnan ja majoituksen suhteen. Kuitenkin kaikissa kohteissa tuli olla tietyt standardit, jotta konseptin laatu ei kärsisi. Hankkeen kesätyöntekijä kävi kuvaamassa paimenlomakohteet ja kirjoitti niistä artikkelit kesällä 2021.

Ensimmäinen viikko tarjottiin asiakkaille pilotointiviikkona, jonka osalta asiakkailta kerättiin palautetta ja kehitettiin majoitukseen liittyvää palvelua edelleen. Kesän 2021 aikana lähes jokaisessa kohteessa oli yksi tai kaksi paimenta, mutta kyselyjä oli tullut enemmän. Paimenlomien tarjoajille jäi kokeilusta hyvä kokemus. Kaikki Ylläsjärveä lukuun ottamatta päättivät jatkaa Lapin paimenlomia hankkeen päätyttyä. Paimenten palaute oli positiivista, vaikka osallistujia ensimmäisenä vuotena oli verrattain vähän. Syksyllä 2021 pidettiin järjestäjien kanssa palautepalaveri ja sovittiin hankkeen jälkeisistä toimista, konseptin avoimuudesta, kriteereistä sekä tulevista markkinointitoimenpiteistä ja järjestäytymisestä. Lapin paimenlomat -konseptille on laadittu verkkosivut (lapinpaimenlomat.com), jotka on käännetty osittain myös englannin kielelle.

Kuva 18. Lapin paimenlomia tarjottiin kahdeksassa paikassa ympäri Lappia.

3.7.2 Retkeilyreittien kartoittaminen ja kehittäminen

Hankkeen avulla pyrittiin tuotteistamaan maisemia osana laadukasta kylämatkailua virkistysmahdollisuuksia lisäämällä. Tähän liittyen tavoitteena oli kylien reittien kehittäminen.

Hankkeen avulla Kairalan kylään suunniteltiin lapsille ja vanhuksille tarkoitettu lumikenkäilyreitti, jonka pituus on 2,5 km. Maanomistajaluvat saatiin, reitin varrelta raivattiin puita ja sen merkitsemiseen haettiin YM:n maisemaraha. Kieringin kylään suunniteltiin lumikenkäilyreitti, joka oli pituudeltaan 5 km.

Kieringin reittisuunnitelma ei edennyt toteutukseen hankkeen aikana, koska reitistä vastaava taho jäi epäselväksi. Molemmat lumikenkäilyreitit pilotoitiin huhtikuussa 2021 neljän kansainvälisen vaihto-opiskelijan voimin. Vaihto-opiskelijat antoivat hyvää palautetta molemmista reiteistä. Osallistamisen kautta reiteille saatiin konkreettisia ideoita – esimerkiksi Kieringin reitille toivottiin mm. laavaa, aistikokemuksia ja maisemapenkkiä. Lumikenkäilyreittien pilotoinnin yhteydessä vaihto-

Pohjoisin Lappi

opiskelijat pilotoivat Kairalassa poronruokinta-matkan, joka oli heille suuri eksoottinen elämys ja täysin aitoa kylämatkailua.

Hankehenkilöstö kartoitti myös Raanujärvellä Romakkavaaran retkeilyreitistöä. Reitistö on vanha, rapistunut, kulkee osin hakkuuaukealla, eikä enää kuulu Metsähallituksen prioriteettilistalle. Koska ei saatu selvyyttä siitä, kuka ottaisi vastuun retkeilyreitien kunnostamisesta ja kehittämisestä, ei resursseja Romakkavaaralle priorisoitu. Meltosjärven alueella on Metsähallituksen ylläpitämä Sompasen luontopolku, joka on vanhaa monimuotoista metsää ja kuuluu Metsähallituksen prioriteettilistalle. Luontomatkailumahdollisuuksia kartoitettiin myös Sallan Riutukassa. Riutukan alueella on vanhaa uittoperinnettä, joka soveltuu omatoimimatkailijoille niin kesällä kuin talvellakin. Kohteen hoito ja ylläpito vaatii jatkossa panostusta.

Viirinkylässä kartoitettiin Saivaaran luontopolkua ja Tiimalasivesiputous. Saivaaran luontopolun edistämiseksi neuvottiin kylää hakemaan Leader-rahoitusta.

Kuva 19. Neljä kansainvälistä opiskelijaa testasivat kylämatkailutuotteita Kairalassa ja Kieringissä. Matkailupalveluiden aitous teki heihin vaikutuksen. Kieringin kylässä matkailupalveluihin on panostettu. Ongelmaksi palveluiden tarjoamiselle muodostaa helposti huonot liikenneyhteydet. Kyliin ei pääse julkisilla yhteyksillä, joten ainoaksi vaihtoehdoksi jää taksi, joka nostaa kokonaispalvelun hintaa. Samoin kylämatkailun kehittämisen voimavarat ja osaaminen kylissä on puutteellista.

Pohjoisin Lappi

3.7.3 Meltosjärven lintutornien kunnostushanke

Hanke haki Ylitornion kunnan kanssa yleishyödyllistä investointihanketta, jossa kunnostetaan Meltosjärven kylässä sijaitsevat Iso-Meltosjärven ja Pitkäperän lintutornit ja niiden välittömät muut rakenteet. Kunnostetut lintutornit tulevat hyödyttämään lintubongareita, alueen asukkaita, matkailijoita ja alueen matkailuryttäjiä. Lintutorneista voi katsoa talvella revontulia.

3.8 Lapset ja nuoret

Hankkeen tavoitteena oli järjestää toimenpiteitä, joilla lisätään nuorten tietoja ja taitoja maaseudun elämästä, työllisyysmahdollisuuksista sekä alkutuotannon elinkeinoista. Tavoitteena oli toteuttaa nuorten työllistämiskokeilu, jossa nuoret palkataan kylään esimerkiksi maisemahoitoon tai kylämatkailua edistäviin yleishyödyllisiin tehtäviin, ja kyläseurat ottavat vastuun työnohjaamisesta. Hankkeen työntekijät toimivat apuna ja tukena työnantajaroolissa. Kustannusarvioon oli varattuna menoerä nuorten palkkaukseen kymmenelle nuorelle noin kahden viikon työsuhteeseen. Tavoitteena oli luoda hankeaikaa pysyvämpi malli nuorten työllistämiseen ja lisätä nuorten kiinnostusta maaseutuelinkeinoja kohtaan.

Hankkeessa toteutettiin yksi opinnäytetyö. Sen laati Mari Ronkainen ja aiheena oli kylämatkailun kehittämismahdollisuudet Viirinkylässä. Hankkeessa työskenteli yksi harjoittelija, joka avusti hankkeen toimenpiteissä kesän 2020 aikana. Hankkeelle palkattiin kesälle 2021 nuori viestintäalan osaaja, jonka tehtävänä oli mm. somenuorten ohjeistaminen, Lapin paimenlomien viestintä ja hankkeen viestintä sekä opetusvideoiden editointi.

Tavoitteisiin oli asetettu lapsille ja nuorille tarkoitettujen toiminnallisten tutustumisretkien ja -leirien järjestäminen. Tähän tavoitteeseen ei päästy. Hankkeessa kontaktoitiin laajasti alueen koulut ja tiedusteltiin kyläyhdistysten ja seurojen valmius ottaa vastaan koululaisryhmiä, mutta koronaepidemian vuoksi tutustumismatkoja ja -leirejä ei voitu toteuttaa.

3.8.1 Nuorten työllistäminen maisemanhoitotöihin

Kesälle 2020 ja 2021 palkattiin nuoria maisemanhoitotöihin. Kesällä 2020 Kairalan kylässä työskenteli viisi nuorta, joiden työnohjaus oli hankkeella. Nuorten työtehtävänä oli risujen läjitys perinnebiotooppialueilla. Työsuhde kesti pääsääntöisesti kaksi viikkoa ja työn kesto oli päivittäin kuusi tuntia. Työturvallisuussyistä kohteisiin palkattiin kaksi nuorta kerrallaan. Kieringin kylässä työskenteli kolme nuorta, joista yksi toimi työnohjaajana. Kesällä 2021 Viirinkylään palkattiin kaksi nuorta ja Louelle yksi nuori. Viirinkylällä työnohjauksesta vastasi lammastilallinen Arto Sääskilahti ja Louella työnohjauksesta vastasi ostopalveluna palkattu metsuri, joka on myös kylällä maatilallisena.

Pohjoisin Lappi

Kesällä 2021 palkattiin Pelkosenniemen keskusta lammaspaimen, joka kesytti ja hoiti kirkonkylän lampaita ja päivitti hankkeen Instagram-tiliä.

Alle 18-vuotiaiden nuorten työllistämistä ohjaa laki nuorista työntekijöistä. Lain mukaan työ ei saa vahingoittaa nuoren terveyttä tai kehitystä eikä haitata hänen koulunkäyntiään. Nuoren työn opastus ja työn valvonta on toteutettava erityisen hyvin. 14 vuotta täyttänyt tai saman kalenterivuoden aikana 14 vuotta täyttävä henkilö voidaan ottaa sellaiseen kevyeen työhön, joka ei vahingoita hänen terveyttään tai kehitystään eikä aiheuta haittaa hänen koulunkäynnilleen. Kuluva kalenterivuoden aikana 14 vuotta täyttävä nuori voi tehdä työtä vain huoltajan luvalla. Tämän vuoksi työsuhteeseen tulee olla huoltajan suostumus ja työsopimuksessa huoltajan allekirjoitus. 15-vuotias voi tehdä sopimuksen itse.

Mikäli nuoren työntekijän työaika vuorokaudessa on pidempi kuin neljä tuntia 30 minuuttia, hänelle on annettava työn aikana ainakin yksi vähintään 30 minuutin lepoaika, jonka aikana hän saa poistua työpaikalta. Alle 15-vuotiaista ei saa pitää ylitöissä ja työpäivä ei saa ylittää 9 tuntia. Alle 15-vuotiaan työaika on sijoitettava kello 8:n ja 20:n väliseen aikaan. Nuorella saa teettää ainoastaan sellaista työtä, joka ei aiheuta erityistä tapaturmanvaaraa tai terveyshaittaa tai joka ei ole 1 momentissa tarkoitettulla tavalla nuorelle työntekijälle itselleen tai muille vahingoksi. Työnantajan on huolehdittava, että nuori työntekijä, jolla ei ole työhön tarvittavaa ammattitaitoa ja kokemusta, saa opetusta ja ohjausta työhönsä sekä työolojen, ikänsä ja muiden ominaisuuksiensa edellyttämää henkilökohtaista opastusta työssä niin, että hän välttyy aiheuttamasta vaaraa itselleen tai muille.

3.8.2 Valokuvauskilpailu

Hankkeen näkyvyyden lisäämiseksi nuorten keskuudessa järjestettiin nuorten valokuvauskilpailu, joka toteutettiin 1.5.2020–30.8.2020. Koronan takia monet nuorten toimenpiteet peruuntuivat, ja valokuvauskilpailu järjestettiin korvaavana toimenpiteenä. Valokuvauskilpailuun saivat osallistua 14–29-vuotiaat Lapissa asuvat nuoret. Nuorten tuli ottaa kuva lempi ulkoilmapuuhasta kotikylässään, julkaista kuva Instagramissa ja tэгätä Amat-hanke julkaisuun. Valokuvauskilpailuun osallistui 28 kuvaa, joista ohjausryhmä valitsi kolme parasta. Valokuvauskilpailu päättyi 20.8.2021.

Kuva 20. Valokuvauskilpailulla osallistettiin nuoria.

3.8.3 Somenuoret

Hankkeen tavoitteena oli lisätä lasten ja nuorten osaamista ja tietoa ympäristönhoidosta ja maaseudun perinteisistä elinkeinoista sekä lisätä nuorten kiinnostusta maaseutuelinkeinoja kohtaan kesätyöharjoitteluin ja viestinnän keinoin. Koronan aiheuttamista haasteista johtuen hankkeelle haettiin muutosta niin, että hanke nosti nuoria alkutuottajia esille somepäivitysten kautta. Hankkeelle palkattu viestintäalan osaaja ohjeisti nuorten työskentelyä. Kustakin nuoresta tehtiin kuusi päivitystä ja niiden aiheena oli tavallinen elinkeinon liittyvä arki. Nuorten somepäivitykset julkaistiin kokohoitina Amat -hankkeen Instagram-tilillä.

Kuva 21. Somenuoret toivat esille arkeaan porotalouden, kalastuksen ja pientilallisen päivittäisistä töistä.

3.9 Viestintä

Hankkeelle tehtiin viestintäsuunnitelma, jota toteutettiin osittain. Samoin hankkeen alussa koottiin taulukkoon sidosryhmät yhteystietoineen. Hankkeelle laadittiin esite ostopalveluna. Kuvituksessa huomioitiin erityisesti lapset ja nuoret. Esitettä painatettiin sähköisen version lisäksi myös jaettavaan muotoon.

Hankkeelle avattiin Facebook-sivu (facebook.com/Amathanke) ja Instagram-tili (instagram.com/amat_hanke/). Niille päivitettiin tietoa hankkeen tapahtumista ja hankkeen etenemisestä. Tämän lisäksi tileille linkitettiin yleistä tietoa hankkeen teemoihin liittyen. Facebook-sivulla on 493 seuraajaa. Julkaisuja tehtiin kaikista tilaisuuksista ja tapahtumista. Instagram tilillä on 296 seuraajaa, ja hankkeen aikana on tehty 141 Instagram-julkaisua. Tämän lisäksi tarinoin (Instagram Stories) tehtiin julkaisuja jokaisten talkoiden aikana. Tarinoiden kautta hankkeen työtä pyrittiin tekemään näkyvämmäksi laajemmalle joukolla.

Pohjoisin Lappi

Hankkeella oli kotisivut Leader Pohjoisin Lappi ry:n sivujen alla (pohjoisinlappi.fi/avoimet-miljoot-ja-aidot-elamykset). Sivulle laitettiin tapahtumien ja tilaisuuksien kutsut ja ohjelmat sekä kirjoitettiin toteutetuista tilaisuuksista artikkelit. Julkaisuja tehtiin yhteensä 46.

Hankeviestintää tehtiin koko ajan tiiviissä yhteistyössä Lapin Keino -hankkeen kanssa. Hankkeelle palkattiin kesälle 2021 viestinnänalan kesätyöntekijä, joka auttoi hankeviestinnässä. Alla mainittujen viestintätoimenpiteiden lisäksi hanke lähetti kaksi uutiskirjettä.

Kaikista hankkeen tilaisuuksista ja tapahtumista laadittiin mainokset Canva-ohjelmaa hyödyntäen. Kylätasolla viestintää tekivät aktiiviset kyläläiset. Muutamista tapahtumista julkaistiin myös lehti-ilmoitus.

3.9.1 Paimenlomien viestintä

Lapin paimenlomille teetettiin mainos, jossa kerrottiin jokaisesta Lapin paimenlomakohteesta erikseen. Esitteestä löytyi myös kartta, jossa havainnollistettiin, missä paimenlomat sijaitsevat. Esite on suunniteltu niin, että sitä voi muokata, sieltä voi poistaa ja sinne voi lisätä uusia kohteita. Paimenlomien verkkosivut olivat ensin Amat-hankkeen verkkosivujen alla, minkä jälkeen niille tehtiin omat kotisivut. Paimenlomilla on somekanavana Instagram ([instagram.com/lapinpaimenlomat](https://www.instagram.com/lapinpaimenlomat)) ja Facebook ([facebook.com/lapinpaimenlomat](https://www.facebook.com/lapinpaimenlomat)). Instagramissa paimenlomilla on 348 seuraajaa ja Facebookissa 504 seuraajaa. Paimenlomia on markkinoitu somekampanjoin kesällä 2021.

3.9.2 Lehtiartikkelit ja radiohaastattelut

Avoimet miljöö ja aidot elämykset -hanke oli esillä Ylellä, Maaseutu.fi:ssä, Sompio-lehdessä, Lapilaisessa, Tornionlaaksossa ja Lapin Keinossa. Tämän lisäksi kestävän matkailun asiantuntija Anu Nylund kirjoitti paimenlomista blogissaan sekä suomeksi että englanniksi. Lapin paimenlomien Ville Eskola on ollut Ylen radiohaastattelussa liittyen paimenlomiin ja luonnon monimuotoisuuteen.

Blogit

https://forestexperience.wordpress.com/2021/08/05/uudistava-pysahdys-case-lapin-paimenlomat/?fbclid=IwAR1eHVSqeU8iqP6pwDpQAj_ly_8dl0Jb9zFMEsTzLvIHDq2EsbLsFYZvWil

Sompio

<https://www.sompio.fi/paivyri/riipijarven-vesistonkunnostusilta-vastaa-kylalaisten-huolenaiheisiin-6.184.2016131.d437c6e3eb>

YLE

<https://yle.fi/uutiset/3-12013988>

<https://tornionlaakso.net/paikallisuutiset/1040-iso-vietosen-levahdyspaikka-raivattiin-talkoillen>

Lapin Keino

<https://www.lapinkeino.fi/2020/10/09/milta-nayttaa-ita-lappi-nuorten-silmin/>

<https://www.lapinkeino.fi/2021/06/07/lapin-kylissa-tarjolla-tana-kesana-paimenlomia/>

<https://www.lapinkeino.fi/2020/04/02/lotta-innostaa-ihmisia-maaseudulle/>

<https://www.lapinkeino.fi/2020/08/07/kylatalon-kunnostusta-kirpputoreja-kahvittelua-ja-kalastelua-elamaa-kursussa/>

https://www.lapinkeino.fi/2020/08/25/ikkunanpielia-ja-punamultaa-rakennusperintoa-vaalimassa-te-pastossa/?fbclid=IwAR2b12N5FRqxYSyOxZ8ysJqWmwLV08dPnzWUo_Kzni8fVvkdRxyuZWBjb60

Lappilainen

https://lappilainen.fi/2021/04/27/maaseutuyrittajyytta-lisaa-lappiin-2/?fbclid=IwAR3Q_-p-K-8j1j8KNM_qJf03oZJC_W40jgMdZfGCmNZUzJrIUfypB4MuXio

<https://lappilainen.fi/2021/02/23/ikkunanpielia-ja-punamultaa-kittilassa/?fbclid=IwAR1uT-amsHpbQy08dDyjbek-u-KwdebPT-ROndQcc5lwugia6rAODBInniQ>

Kuva 22. Lapin paimenlomien lampuri Ville Eskola pääsi haastateltavaksi radioon.

3.9.3 YouTube-videot

Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hankkeen tavoitteena oli taltioida perinnetaitoja ja tehdä niistä lyhyitä Youtube-videoita. Amat-hanke on kuvannut videot punamullan keitosta, ikkunanpuitteiden kunnostuksesta ja kulttuurikerrosten poistosta. Videot ovat katsottavissa [Leader Pohjoisin Lappi ry:n YouTube-kanavalla.](#)

4. HANKKEEN HALLINNOINTI

4.1 Hankkeen toteutuksen aikainen organisaatio

Hankkeen projektipäällikkö aloitti työt tammikuussa 2020 Pelkosenniemellä. Hanketyöntekijä työskenteli Rovaniemeltä käsin 24.2.2020–6.9.2021. Henkilöstö työskenteli hankkeessa osa-aikaisina. Hankkeen maksatushakemuksista vastasi yhdistyksen taloussihteeri Minna Huikuri.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt:

- Henna Kontsas, Leader Pohjoisin Lappi ry:n toiminnanjohtaja ja hallinnoijan edustaja
- Anne Anttila, Outokaira Tuottamhan ry:n toiminnanjohtaja
- Heidi Kotala-Paaluharju, Lapin Ely-keskus, tukiasiantuntija
- Marjut Kokko, Lapin Ely-keskus, ylitarkastaja
- Anna-Kaisa Teurajärvi, Lapin Ely-keskus, rahoitusasiantuntija

Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana seitsemän kertaa Teamsin välityksellä ja kerran sähköpostikokouksella. Ohjausryhmä oli monialainen osaajajoukko, ja sen rooli hankkeessa oli merkittävä.

4.2 Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen kokonaiskustannusarvio oli 160 000 €. Julkisen tuen osuus oli 100 %

Myönnetty rahoitus	Myönnetty	Toteuma
Palkat	95 029,58 €	
Vuokrat	1 200,00 €	
Ostopalvelut	32 230,62 €	
Matkakulut	12 326,04 €	
Muut kulut	4 959,33 €	
Flat rate 15%	14 254,43€	

4.3 Raportointi ja seuranta

Hankkeen tilaisuuksista kerättiin osallistujalistat. Kaikki tilaisuudet ja tapahtumat valokuvattiin ja osin videoitiin. Ohjausryhmän kokouksia pidettiin säännöllisesti. Taloutta seurattiin noin kahden kuukauden välein projektipäällikön toimesta. Ostopalvelun toteuttajia pyydettiin nopeaan laskutukseen kustannusten seuraamiseksi.

5 HANKKEEN TULOKSET, HAVAINNOT JA ARVIOINTI

5.1 Tulokset

Hankkeen tavoitteena oli, että hankkeesta hyötyy 600 asukasta. Hankkeen toimintaan osallistui 596 asukasta.

Hankkeen tavoitteena oli luoda neljä kyläelämystä ja kaksi maisemallisiin tekijöihin pohjautuvaa infrasuunnitelmaa. Hankkeen aikana kehitettiin Lapin paimenlomaverkosto, jossa tarjottiin paimenlomia kahdeksassa kohteessa. Tämän lisäksi hankkeen aikana suunniteltiin kaksi lumikenkäreittiä. Viirinkylässä kartoitettiin Saivaaran luontopolkua ja Tiimalasivesiputousta. Saivaaran luontopolun edistämiseksi neuvottiin kylää hakemaan Leader-rahoitusta. Meltosjärvelle saatiin rahoitusta kahden lintutornin kunnostushankkeeseen.

Hankkeen tavoitteena oli järjestää 38 osallistavaa työpajaa, jotka liittyvät kulttuurihistoriaan, rakennusperinnön kunnostukseen, maisemanhoitoon tai maiseman tuotteistamiseen. Tavoitteena oli, että näihin osallistuu 200 henkilöä. Hankkeen aikana järjestettiin 49 osallistavaa tapahtumaa, joihin osallistui 596 henkilöä.

Hankkeen tavoitteena oli työllistää kymmenen nuorta kyliin ja tarjota viittä uutta harjoittelupaikkaa kylistä. Hankkeen aikana työllistettiin, ostettiin ostopalvelua tai tarjottiin harjoittelupaikka yhteensä 19 nuorelle (osa palkkarahoista tuli muista kanavista). Somenuoria työllistettiin ostopalvelun kautta viisi henkilöä, yksi nuori oli kesän 2020 hankkeen harjoittelijana ja yksi palkattiin hankkeelle viestintätehtäviin kesäksi 2021. Maisemanhoitotöihin palkattiin kaksi nuorta Viirinkylään, yksi Louelle, kolme Kierinkiin ja yksi Pelkosenniemelle. Lisäksi työnohjauksessa oli viisi Kairalan kylään palkattua nuorta.

Tavoitteena oli järjestää kolme toiminnallista tutustumisretkeä tai -leiriä lapsille ja nuorille. Toimenpidettä ei voitu toteuttaa koronatilanteesta johtuen. Muutoshakemuksella varatut kulut siirrettiin muihin osa-alueisiin.

Hankkeen tavoitteena oli toteuttaa kolme maisemanhoitoon liittyvää uudenlaista yhteistyökokeilua. Lähes kaikessa hankkeen toiminnassa pyrittiin monialaiseen yhteistyöhön. Maisemanhoidolliset yhteistyökokeilut toteutettiin yhteistyössä ELY-keskuksen, Lappian Louen toimipisteen, Maakuntamuseon, Lapin maa- ja kotitalousnaisten, Ylitornion kunnan, kyläyhdistysten ja muiden tahojen kanssa.

Pohjoisin Lappi

Hankkeen tavoitteena on tuottaa kymmenen lehtijuttua. Hankkeen aikana julkaistiin 13 lehtijuttua eri paikallislehdissä ja muutama valtakunnallisessa mediassa. Tämän lisäksi Yle teki radiohaastattelun Lapin paimenlomakokeilusta.

5.2 Havainnot

Hankkeen aikana huomattiin, että kulttuuriympäristöteemalle on paljon kysyntää kylissä. Ammatinhanke ei voinut reagoida jokaiseen tapahtumapyyntöön henkilöstöressurssien takia. Kulttuuriympäristön ennallistamiseen liittyvän tiedon ja osaamisen lisääminen sekä konkreettisten töiden toteuttamisen kylissä vaatii paljon työtä ja tukea. Erityisesti maanomistajalupien kysyminen, asiantuntijoiden saaminen kyläalueelle ja muut käytännön järjestelyt vaativat henkilöstöressusseja. Maanomistuskysymykset ovat maaseutualueilla haastavia. Maa-alueet ovat kylissä pirstoutuneet ja maanomistajalupien saaminen on aikaa vievää ja osin mahdotonta. Restaurointialan asiantuntijoita on Lapissa vähän ja he ovat täystyöllistettyjä.

Kylien kulttuuriympäristöt ovat monessa kylässä hyvin heikossa kunnossa. Tietoa rakennuskannan arvoista tarvitaan lisää kylätasolla. Myös kesälomalaisille ja muilla paikkakunnilla asuville tarvitaan lisätietoa kulttuurimaiseman hoidosta. Maisemanhoidon merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta ei tarpeeksi tunneta.

Osa perinteiseen karjatalouteen liittyvistä monimuotoisia kohteista on päässyt kasvamaan pahasti umpeen, joten kunnostus on haastavaa ja vie aikaa. Kylien resurssit toteuttaa hoitotöitä ovat rajalliset. Esimerkiksi risujen poiskeruu on hyvin työllistävää. Maisemanhoidon pitkäaikaissuunnitelmat ja niiden hyödyistä tiedottaminen on tarpeellista. Uusia tapoja maisemanhoitoon kaivataan, ja laiduneläinten määrä on monin paikoin vähäinen. Kansainväliset vapaaehtoisleirit voisivat olla yksi tapa saada yksittäisiä kohteita hoidettua.

Kyliä asukkaita kiinnostaa kulttuurimaiseman hoito. Kyliin tarvitaan asiantuntijuutta, neuvonantajia ja työvoimaa fyysisten töiden toteuttamiseen. Kulttuurimaisemanhoitoon saatavat tuet ja avustukset eivät ole ennestään tuttuja ja tietoa tulee lisätä aktiivisella viestinnällä.

Yhteistyöllä ELY-keskuksen ja Maakuntamuseon kanssa saatiin paljon aikaan. Nopean ja sujuvan yhteistyön kautta kylien tarpeisiin on pystytty vastaamaan nopeasti ja tarpeen mukaan järjestetty tapahtumia yhdessä.

Vesistökuunnostus kiinnosti monessa kylässä, mihin ei ollut hankkeessa erityisesti varauduttu.

Kylämatkailun kehittämisessä on mahdollisuuksia. Lapin kylät ovat sellaisenaan erityisiä ja monet niiden arkeen kuuluvat asiat ovat matkailijan kannalta katsottuna elämyksiä. Kylissä tarvitaan

Pohjoisin Lappi

pitkäjänteistä työtä, tietoa ja osaamista markkinointiin ja tuotteistamiseen. Airbnb-elämys ja kotimainen Doerz ovat helppokäyttöisiä alustoja matkailuelämysten tarjoamiseen.

Kylämatkailuun liittyy kuitenkin kehittämiskohteita ja haasteita. Kylien infra ei tue kylämatkailua. Kyltit ja reitit puuttuvat ja aitoa kulttuuria ei ole tuotteistettu. Kylämatkailun kehittäminen on usein kylien toimijoiden vastuulla, ja vetoapua markkinointiin ei tule muualta. Liikenneyhteydet kyliin ovat vähäiset, mikä vaikeuttaa asiakkaiden pääsemistä kyliin saatikka kylistä toiseen. Reittisuunnitteluja kylän läheisyyteen vaikeuttavat erilaiset maankäytön tarpeet. Kyliä ympäröivät talousmetsät voivat muutaman vuoden päästä reitin tekemisestä olla metsähakkuiden piirissä. Tätäkin isompi haaste ovat yksittäiset maanomistajat, jotka eivät anna lupia reittien tekemiseen. Havaittavissa oli myös, että kaikki kylät eivät ole halukkaita matkailun kehittämiseen. Kylämatkailun kehittämistä kannattaakin suunnata sellaisiin kyliin, joissa yhteistä tahtotilaa matkailuelinkeinon kehittämiseen on.

Viestinnän osalta havaittiin, että lehtiin, erityisesti maakuntalehteen, on vaikea saada lehtijuttuja hankkeen toimintaan liittyen. Suurempi mediahuomiota lehdissä, radiossa ja jopa TV:ssä lisäisi toiminnan vaikuttavuutta. Viestintäkanavat unohtavat pyynnöistä huolimatta kertoa hankkeen nimeä tai rahoittajaa

Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hankkeen viestintäkanavia tullaan hyödyntämään Avoimet miljööt ja komeat kuistit -hankkeessa. Nuoria oli vaikea saavuttaa hankkeen viestinnällä. Somenuorten videot herättivät myös nuoria seuraajia. Jatkossa hankkeissa on hyvä panostaa uusien viestintäkanavien hyödyntämiseen ja pyrkiä entistä enemmän huomioimaan nuorten näkökulma hankeviestinnässä.

Pohjoisin Lappi

6 LIITTEET

- Hanke-esitys ja lehtijuttuja
- Mari Ronkaisen opinnäytetyö; kylämatkailun kehittämismahdollisuudet Viirinkylässä
- Vinkkilista vanhojen talojen omistajille
- Ylläsjärven Niemelän tilan kuntokartoitus
- Reittiselvitys, Kairala
- Lapin paimenlomaesitys
- Rakennuksen kunnostamisen vinkkilista

*Hankehenkilöstö kiittää kaikkia mukana olleita kyliä, yhteistyökumppaneita, restaurointimestareita,
ohjausryhmiä ja rahoittajia!*

Avoimet miljööt ja aidot elämykset (Amat) -hanke

31.12.2021 saakka

Hankkeen tavoitteena on Lapin kylien maaseudun kulttuurimaisen rakennusperinnön säilyttäminen ja kehittäminen. Näin luodaan kylämatkailulle kokonaisvaltaisia toimintaympäristöjä. Hanketta toteutetaan alueilla, joissa on mahdollisuuksia kylämatkailun kehittämiseen ja innostusta kulttuurimaisen hoitoon. Lapin ELY-keskuksen maaseuturahasto rahoittaa toimintaa ja toteuttajana on Leader Pohjoisin Lappi ry.

Kenelle hanke on tarkoitettu?

- Lapille, jotka haluavat oppia miten heinäsuova tehdään ja mitä monikiäisiä kedolla assu.
- Nuorille, jotka ovat kiinnostuneita tekemään töitä kylässä.
- Opettajille, jotka haluavat hyödyntää kulttuuritietoa opetuksessaan.
- Alkutuottajille, jotka haluavat jakaa tietoutta.
- Yrityksille, jotka näkevät potentiaalia Lapin kylämatkailussa.
- Kyläläisille, jotka haluavat kehittää kylämatkailua.
- Kyille, jotka ovat ylpeitä omasta perinnemaisemasta ja intoa sen kehittämiseen.

Mitä hanke tarjoaa lapsille ja nuorille?

- Oppimismahdollisuuksia maatiiloilla, maisehoitotalkoita, leirejä, kesätoita, oppinaytyöaiheita ja opintoihin liittyviä harjoitellu maaseutuyrityksissä.
- Tarjotaan koulujen kautta tutustumis- ja opintomatkoja maaseutukyliin.

Mitä hanke tarjoaa opettajille?

- Auttaa järjestämään opiskelijoille tutustumis- ja opintomatkoja maaseutukyliin.
- Opiskelijoille harjoittelupaikkoja ja oppinaytyöaiheita.

Mitä hanke tarjoaa alkutuottajille ja yrityksille?

- Mahdollisuuden saada näkyvyyttä arvokkaalle työlle.
- Apuu harjoittelijoiden saamiseen ja innostaa uusia potentiaalia alkutuottajia tarjoamalla tutustumiskäyntejä tilalle.
- Verkostotumista ja yhteistyökokeiluja.
- Ideota palveluiden tuotteistamiseen.

Mitä hanke tarjoaa kyläläisille ja kyille?

- Tietoa kulttuurimaisemasta ja vanhasta rakennuskannasta ja sen kunnostamisesta.
- Neuvoja ja ideoita, miten kylätuotetta ja -miesmaa tuotetaan.
- Asiantuntija-apua ja tiedotustilaisuuksia ympäristöhoitosta ja rahoitusmahdollisuuksista.
- Talkoita ja yhteisöllistä toimintaa rakennusten ja maiseman parantamiseksi.
- Rohkeita kokeiluja ja uusia toimintamalleja kulttuurimaisen hoitoon.
- Verkostotumista ja yhteistyökokeiluja.
- Neuvoja palveluiden tuotteistamiseen.

Työpajatarjotin hankekyille

Mitä juuri teidän kylänne tarvitsee? Alla olevasta tarjottimesta kylänne voi valita, mikä vastaa kylänne tarpeita. Laaditaan yhdessä suunnitelma ja toteutetaan valitut toimenpiteet!

1. Tiedotustilaisuus: Kulttuuriympäristöt kuntoon!

- Kulttuurimaisen hoito
- Vanhat rakennukset ja niiden kunnostus ja huolto
- Kylämaisemalle tärkeän vesistön kunnostus
- Tuki- ja avustamahdollisuudet maisemanhoitoon ja rakennusperinnön kunnostukseen

2. Työpaja: Miten tuotteistaa kylämaisema?

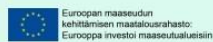
- Asiantuntijavetoisesti kylämatkailutyöpajat
- Kylätuotteiden tuotteistus, pilotointi ja kehittäminen

3. Toiminnalliset työpajat asiantuntijavetoisesti

- Toteutetaan kyläkävely, jossa kartoitetaan kylän kulttuuri- ja luonnonmaisemaa, rakennusperintöä ja vesistöjä
- Toteutetaan yhdessä vanhojen rakennusten/rakennelmien kunnostus, luonnonmaiseman- tai vesistökohteenhoito

4. Toteutetaan yhdessä talkoot!

- Kunnostetaan yhdessä maisemallisesti merkittävä ympäristökohde tai rakennus
- Hanke auttaa talkoiden järjestämisessä ja toimenpidesuunnitelman toteuttamisessa

Kiinnostuitko?

Haluatko kuulla siitä lisää tai ilmoittaa kyläsi mukaan toimintaan? Ota rohkeasti meihin yhteyttä ja suunnitellaan yhdessä lisää!

Annika Kostamo

porotalousagologi, erikoistunut maisemanhoitoon ja perinnebiotooppisopimuksiin.
annika.kostamo@pili.fi
puh. 040-1349940

Lotta Eriksson

ympäristösuunnittelija, filosofian maisteri (kevät 2020).
lotta.eriksson@pili.fi
puh. 040-8266620

Seuraa hanketta myös somessa!

Facebook > Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hanke
Instagram > amat_hanke

Kuva 23. Hanke-esitteen suunnitteli Mikko Walamies.

Kuva Lotta Eriksson

Iso-Vietosen levähdyspaikka raivattiin talkoillen

VIETONEN – Iso-Vietosen levähdyspaikka Meltojärven ja Raanujärven kylien välillä raivattiin siistiksi viime viikonlopun aikana. Talkoilemassa oli mukava joukko ihmisiä sekä Meltojärveltä että Raanujärveltä, ensin perjantaina vesisaatteella kymmenisen henkeä ja lauantaina auringon paistessa lähes kaksikymmentä.

Raivaustalkoot tehtiin osana Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hanketta, joka on Leader Pohjoisin Lappi ry:n hallinnoima hanke. Sen rahoittajana on Lapin ELY-keskuksen maa-

seurarahasto.

Hankkeen vetäjät, porotalousagrologi **Annika Kostamo** ja ympäristösuunnittelija **Lotta Eriksson**, kertovat, että hankkeessa jaetaan tietoa ja innostetaan kulttuurimaiseman ylläpitoon ja maisemanhoitoon.

Eryytenä kohderyhmänä hankkeessa ovat lapset ja nuoret, joiden toivotaan kiinnostuvan kulttuurimaiseman ylläpidosta sekä maaseutumaiseman niittyjen ja peltojen monikijöistä.

– Meltojärven ja Raanujärven kylät valikoituivat hankkeen pilottikyliksi,

koska niissä on paljon potentiaalia kylämatkailun kehittämiseen ja myös arvokasta kulttuuriympäristöä, Kostamo sanoo.

– Talkoohenki oli molempina päivinä loistava. Lauantaina myös sää suosi meitä, ja raivaajien määrä tuplaantui edellisestä päivästä. Vietosen levähdyspaikka saatiin raivattua ja jälki on hienoa, Eriksson kehuu.

Osa talkoolaisista työskenteli moottori- tai raivaussahan kanssa, muut tekivät töitä käsivoimin ja kasasivat raivattuja oksia

siisteihin läjiin. Porukan innostajina ovat alusta lähtien toimineet **Erkki Kumpula** ja **Jorma Karinlempi**.

Vietosen levähdyspaikan lisäksi talkoissa siistittiin myös Meltojärven ja Raanujärven kylien tienvarsialueita.

Lisää kylien kulttuurimaiseman hoitamista lienee vielä luvassa ennen hankkeen päättymistä, sillä Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hanke jatkuu aina vuoden 2021 loppuun saakka.

Kaisu Niska

Maaseutuyrittäjyyttä **lisää** Lappiin

kuva: Amat-hanke
Johanna Asiala

Lotta Eriksson ja Annika Kostamo olivat viime kesänä mukana kylässä toteutettavissa työpajoissa ja talkoissa. Kuvassa tehdään lammassaitaa Viirin-kylällä Kemijoki varteen.

Kun kylämiljööt kasvavat umpeen, yksipuolistuu niittyjen lajisto. Lapin maaseudulle tarvittaisiin lisää elävää maaseutuyrittäjyyttä ja laiduneläimiä. Kylien perinnemaisemat umpeutuvat ilman aktiivista maankäyttöä.

Työtä on edistämässä Amat-hanke, jossa on mukana kuusi pilottikylää: Kairala, Kierinki, Loue, Meltosjärvi-Raanujärvi, Viiri sekä Ylläsjärvi. Niiden lisäksi talkoita on järjestetty mm. Sallan Kursussa ja Kittilan Tepastossa. Viime kesänä ehdittiin järjestää yhteensä 25 eri tilaisuutta ja työpajaa, jotka tavoittivat n. 350 lappilaista.

- Esimerkiksi pienten kohteiden maisemanhoito Lapin kylissä on haastavaa. Maisemanhoitoon saatavat tuet perustuvat osin pinta-aloihin, jolloin

esimerkiksi pihakenttien hoidosta saatava tuki voi jäädä melko pieneksi. Tarvitsimme lisää alkutuotantoa Lappiin, ja yksi tavoitteemme on hankkeiden kautta nostattaa alkutuotannon arvostusta erityisesti nuorten silmissä, kertoo projektipäällikkö **Annika Kostamo**.

Tulevana kesänä työpajat jatkuvat ja aiheina on mm. punamullan keitto ja perinnemaisemien kunnostus.

Lappilainen kulttuurimaisema antaa ainutlaatuisen ympäristön aidon kylämatkailun kehittämiseen. Kesällä pilotoidaan Lapin kylien paimenlomia.

Uskoa nuoriin

Lappiin tarvitaan lisää aktiivista maataloutta. Yksi hankkeen tavoitteista on lisätä lasten ja nuorten kiinnostusta kulttuuriympäristöistä ja alkutuotantoa kohtaan. Kesällä pilottikyläin

palkataan nuoria erilaisiin maisemanhoitotoihin sekä viestintätehtäviin.

- Haluamme, että paikalliset nuoret kiintyisivät omaan maaseutuunsa. Tarjoamme heille alaan liittyviä harjoittelupaikkoja ja oppinäytetyön aiheita aina tarpeen mukaan. Yksi oppinäytetyö kylämatkailusta on valmistumassa Viirin kylälle, kertoo Annika.

Innostusta ilmassa

Annika ja projektityöntekijä **Lotta Eriksson** ovat havainneet lappilaisia kylä kiertäessään, että kyläläiset ovat innostuneita maisemanhoidosta ja sitoutuvat toimintaan.

- Kenties sitoutuminen tulee siitä, että kyläläiset saavat itse päättää kuunnostettavan kohteen. Kylästä on otettu meihin itsekkin yhteyttä, että voitaisinko tännekin saada talkoita ja infoa.

Nuoret maisemoivat Kairalassa ja Kieringissä

8.7.2020
LK

ALBUMIKUVA

Mari Molkoselkä

• Pelkosenniemen Kairalan kylässä nuoret ennallistavat ammattimetsurin kanssa perinnebiotoopeja. **Oona Keränen** ja **Julia Harju** ovat työn touhussa.

- On ollut raskasta, Keränen ja Harju tuumaavat yhteen ääneen.

Lämpöä on riittänyt ja kasattavat risut ovat kooltaan isoja.

- Joinakin päivinä on aloitettu työt yöllä kolmelta, jotta räkötävä aurinko ei ole vienyt puhtia pois.

Ilmojen hiukan viiletessä aloitit metsurin apuna myös yhdeksänne luokalle menevät **Venla Martinoja** ja **Samuli Suanto**. Heidän työmaanaan ovat Raiskan tulvaniityt. Metsuri raivaa Raiskan monimuotoisten niittyjen reunavyöhykkeitä ja uimarannan

aluetta.

Raivaustyö tavoitteena on avartaa laidunniittyjä ja saada niittytiloille lisää elintilaa. Tärkeää on, että alueiden jatkohoito on turvattu.

- Kylän keskiössä sijaitseville Koti- ja Yliniemelle onkin tarkoitus tehdä lammassaita ja aloittaa laidunnus ensi kesänä, kertoo Avoimet miljööt -hankkeen projektipäällikkö **Annika Kostamo**.

SODANKYLÄN Kieringin nuoret on palkattu maisemoimaan kylää osana Avoimet miljööt -hanketta. **Sami Niemi** raivaa ja **Juha Vaaramaa** ja **Iida Piittisjärvi** keräävät oksat kasaan.

- Ei ole kovin raskasta ollut, mutta parmoja ja sääskiä riittää, toteavat risunkerääjät.

Niemi ja Piittisjärvi ovat Kierin-

gistä, mutta Vaaramaa naapuriky-
lästä.

- Ei täällä kovin paljon kavereita ole, mutta aika ei kuitenkaan tule pitkäksi, kertoo Piittisjärvi.

Kieringin nuoret on palkattu Lapin Ely-keskuksen maaseuturahaston rahoittaman Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hankkeen kahden viikon ajalle. Hankkeen tavoitteena on kulttuurimaisemien ylläpito ja ennallistaminen Lapin alueella. Tavoitteena on myös parannetaan kylämatkailun toimintaympäristöjä.

Hoitorauvaukset on keskitetty kylän avainkohtiin siten, että alueiden hoito lisää asukkaiden viihtyvyyttä ja matkailullista veto-voimaa. Toisaalta halutaan tarjota nuorille työllistämismahdollisuuksia omissa kyläissä, jossa työllistyminen on usein haastavaa.

IIDA PIITTISJÄRVI ja **Juha Vaaramaa** hoitavan Kieringin kaupan takana olevaa peltoaukeaa.

Riipijärven vesistönkunnostusilta vastaa kyläläisten huolenaiheisiin

Sompio 23.6.2021

Kaikkille avoin ja ilmainen Riipijärven vesistönkunnostusilta järjestetään Riipissä Matin Pirtillä keskiviikkona 30.6. kello 17 alkaen. Tilaisuudessa esitellään Avomet miljööt ja aidot elämykset -hanke, ja paikalla on ELY-keskuksen asiantuntija kertomassa vesistönhoidosta ja vastaamassa yleisön kysymyksiin Riipijärven kunnostusta ja hoitoa koskien. Paikan päälle ovat tervetulleita kaikki Riipijärves-

tä tai vesistönhoidosta kiinnostuneet.

Vesistönhoidolla turvataan ympäristön tulevaisuus

Vesistönhoidon tavoitteena on parantaa vesistön ekologista tilaa ja virkistyskäytömmahdollisuuksia tai turvata hyvän tilan säilyminen. Lakisääteisesti vesistönhoidon tavoitteena on, ettei vesistö-

jemme tila enää heikkene.

Vapaaehtoisvoimin voidaan tehdä paljon vesistön tilan parantamiseksi, ja kyläläisten oma toiminta sekä paikallinen yhteistyö ovat avainasemassa vesistön tilan parantamiseksi. Riipin kyläyhdistyksen kyläsuunnitelmassa mainitaan Riipijärven kunnostus, ja kyläläisten huoli järvensä tilasta ilmaisee myös tarpeen kattavalle koulutukselle vesistöhoitoon liittyen.

Vierailevana puhujana vesistönkunnostusillassa on ELY-keskuksen ympäristöasiantuntija **Henri Vaarala**, joka kertoo yleisölle Riipijärven tilasta, kunnostuksesta ja hoidon rahoitusmahdollisuuksista.

Järven hyvinvoinnin avaimet kyläläisten käsissä

Vesistönkunnostukseen ei aina tarvita ihmetekojä, vaan talkootyöllä ja paikallisten panoksella voidaan päästä jo pitkälle. Tärkeässä roolissa ovat siis lähistöllä vakituisesti asuvat kyläläiset, vapaa-ajan asukkaat ja kalastajat sekä asiasta vastaavat ELY-keskukset. Ensimmäinen askel vesistönkunnostuksen toimenpiteiden aloittamiseen on vesistön tilan selvittäminen ja paikallisyhteisön tiedottaminen sekä kouluttaminen. Riipijärven vesistönkun-

nostusillan tavoitteena on vastata kattavasti kyläläisten huolenaiheisiin ja kysymyksiin, esitellä erilaisia toimenpiteitä kunnostusta varten sekä selvittää hoidon rahoitusmahdollisuuksia. Vaikka keskeisimpänä kohteena keskustelutilaisuudessa on Riipijärvi, paikalle ovat tervetulleita paikallisten lisäksi myös kaikki muut vesistöjen hoidosta kiinnostuneet.

Maisemanhoitopäivä Kairalassa – jaetaan myös Hurrikas-palkinnot

Koti-Lappi
17.9.2020

Kairalassa Pelkosenniemellä pidetään maisemanhoitopäivä lauantaina 19. syyskuuta. Päivään osallistuu myös Lapin rakennusperinne ry.

Kymmenen vuotta sitten Pelkosenniemen Kairala-Luio -alueelle perustettiin valtakunnallisesti arvokas maisemanhoitoalue. Tämän myötä kylässä on tehty suunnitelmallista maisemanhoitotyötä, jonka tavoitteina ovat olleet kulttuuriympäristön säilyminen, luonnon monimuotoisuuden vaaliminen ja kylän viihtyvyys.

Kairalan kyläseura ry on tehnyt onnistunutta yhteistyötä Luioilla toimivan Harjun tilan kanssa. Kyläseura on rakentanut lammassaitoja ja raivannut perinnebiotooppialueita,

Suunnitelmallista maisemanhoitoa.

jonne laiduneläimet on saatu Luiron lammastilalta. Kairalassa on kunnostettu heinäladon pärekatto ja ehostettu monin tavoin Ollilan vanhaa kaksoisaittaa. Metsurityönä on raivattu rantatörmä, ja kyläläiset ovat ahertaneet lukuisissa risujenkeruu- ja polttotalkoissa. Kyläraitille on rakennettu myös pärekattoiset postilaatikotelineet.

Kairalan kyläseura vastaanottaa

KARI TALLAVAARA

lauantaina kymmenvuotisesta työstä vuoden kulttuuriympäristöpalkinnon Lapin rakennusperinne ry:ltä. Samassa tilaisuudessa jaetaan Hurrikas-palkinnot, joilla huomioidaan henkilöitä pääasiassa vanhan rakennuskannan vaalimisesta. Tunnuksukset jaetaan Kairalassa Jaakkolan piirtikahvilassa kakkukahvien kera kello 12 ja kello 13 päivää jatketaan risujen keruulla ja kasojen poltolla, joita on kertynyt runsaasti kesän perinnebiotooppikunnostuksen yhteydessä.

Kairalan kyläseura vastaanottaa lauantaina kymmenvuotisesta työstä vuoden kulttuuriympäristöpalkinnon Lapin rakennusperinne ry:ltä.

Retrokesä:
Heinäravit ovat vetäneet väkeä, 80-luvulla ravattiin myös Sallassa. »17

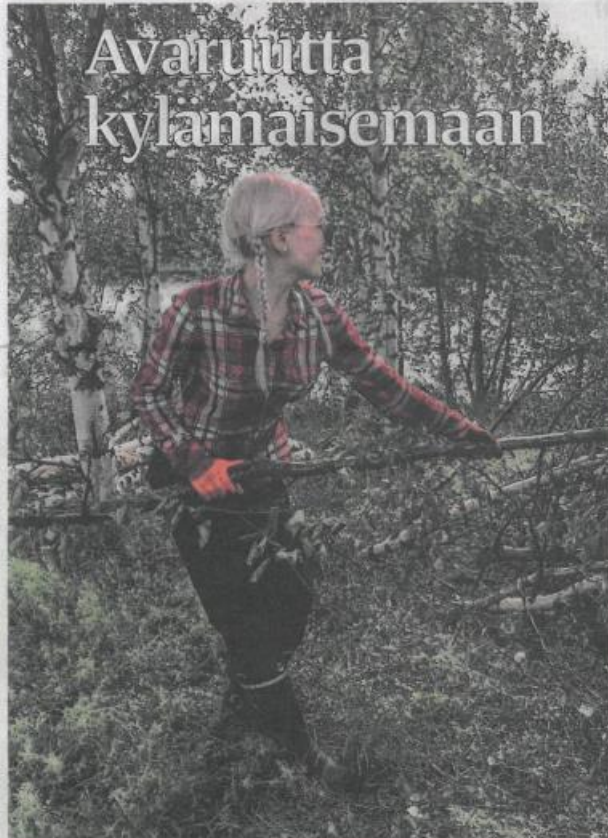

Kesätanssit:
Perävaarassa ehditään tanssia vielä kuutena perjantaina. »11

Koti-Lappi

To 23.7.2020

Kemijärvi
Salla
Pelkosenniemi
Savukoski

Avaruutta kylämaisemaan

Risusavottaa aamuyöllä: Komeat kylämaisemat esille. »6

Juha Salla teki Sallalle singlen

Juha julkisti Sallalainen-singlen Ainpäin-tapahtumassa. Salla-päivänä väkeä kyläintailta ja verkossa. »6, 8 ja 9

Työntekijöitä ei löytynyt

Tarvikekeskuksella loppunmyynti Kemijärvellä. Yhtiö turhautui työvoimapaulaan. Jatkaa muualla »7

Lohon nousuista takaisin Kemijäkeen on nähtävillä jokien hyllyillä sitä, että mikä on nyt yhteisön tulos. Tässä päätetään ensi kauden tulos jonnekseen. Sallan kalat ovat kauden avauskautena vuonna 2017.

Ely vauhdittaa kalateitä

Ely-keskus vaatii kalatalousviranomaisena avilta voimayhtiöille kalatievelvoitteita. »8 ja 9

10TH LAPP - Turku 12. heinäkuuta 2022

6 PUHEENAIHEET

Kylien maisemat esiin

Maisemointia monin tavoin: Kairalassa nuoret hoitotöissä, kirjokylällä MLL:n porukka.

Pohjoisrannella Maa- ja metsätieteiden tutkimuskeskuksessa MLL:n osastolla käynnissä oleva kirjokylä on saanut uuden ilmeen. Yhteistyössä Kairalassa nuoret hoitotöissä, kirjokylällä MLL:n porukka.

Lajiston runsaus yllätti positiivisesti.

Pia Kauppi
Kirjokylätoimittaja

Kairalan kylän on julkaistu arvioinnin mukaan **Tuho** -kirjokylä on ollut runsas ja monipuolinen. Lajiston runsaus yllätti positiivisesti. Kirjokylä on ollut runsas ja monipuolinen. Lajiston runsaus yllätti positiivisesti.

Maa- ja metsätieteiden tutkimuskeskuksen Pohjoisrannella nuoret hoitotöissä.

Metsätieteiden tutkimuskeskuksen kirjokylätoimittaja Pia Kauppi.

Yhteistyössä Kairalassa nuoret hoitotöissä, kirjokylällä MLL:n porukka.

Kirjokylätoimittaja Pia Kauppi on avoimella mielellään ja jatkuvasti kirjokylän toimintaa. Tärkeää on, että kirjokylä on avoimella mielellään ja jatkuvasti kirjokylän toimintaa.

Kirjokylä on valokuvattavaksi arvostettu kirjokylätoimintaa.

Poromies-lehti 2/2020

AVOIMET MILJÖÖT JA AIDOT ELÄMYKSET -HANKE

Lapin kylämaisema ei ole itsestään selvyys. Lapin kylien erityisyytenä ovat maiseman avoimuus, monimuotoiset niityt, kedot ja pellot. Maisemaa koristavat vanhoista maaseutuelinkeinoista ja lappilaisesta elämäntavasta kertovat rakenteet kuten vilja-aitat, vanhat poroaidat ja alkuperäisessä asuunsa säilyneet hirsitalot. Ainutlaatuisen kylämaiseman tietoiselle vaalimiselle on monia perusteita. Rakennusmenetelmät ja tavat, kuten myös lajiston monimuotoisuus ovat syntyneet vuosisatojen työn tuloksena. Rakennusmenetelmissä on huomioitu sellaisia asioita, jotka ovat tulleet tänä päivänä uudelleen tavoitteiksi, kuten rakenteiden kestävyys, soveltuvuus ilmastoon sekä paikallisten materiaalien hyödyntäminen. Rakennusmenetelmät, kuten myös ympäröivän luonnon hyödyntäminen perustuvat luontaisesti vähähiilisyteen ja kestävään kehitykseen. Ilman maaseutuelinkeinoja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kylämiljööt eivät säily. Tarvitaankin arvostusta alkutuotannon parissa työskenteleviä kohtaan, uusia yrittäjiä ja rahoitusmalleja.

Matkailijat kaipaavat aitoja elämyksiä

Matkailu on laajentumassa rakennettujen matkailukeskusten ulkopuolelle. Matkailijat kaipaavat aitoja elämyksiä, joiden pohjana on tavallinen elämä lappilaisessa kylässä. Kansainvälisiä matkailijoita kiinnostavat paikallisten elämäntavat, elinkeinot ja

kulttuuri. Hoidettu kylämiljöö, josta löytyy alkutuotantoa, kotieläimiä, avoimia peltoaukeita ja yksittäisiä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakenteita, voi olla arvokas toimintaympäristö matkailupalveluita tarjoavalle yritykselle.

Mitä hanke voi tarjota

Hanke etsii nuoria porotalousyrittäjiä, jotka haluavat olla innostamassa muita elinkeinon pariin. Jos olet etsimämme poronhoitaja, ota rohkeasti yhteyttä, teemme sinusta jutun! Hanke etsii myös porotalousyrittäjiä, joilla on halua ja mahdollisuus kehittää poromatkailua kylämiljöössään. Hankkeen avulla voimme suunnitella ja kehittää tuotettasi sekä antaa vinkejä tuotteistukseen ja järjestää tuotetestausten. Haussa on myös harjoittelupaikkoja tai opinnäytetyönaiheita paliskunnilta. Hanke tukee opiskelijan löytymistä ja auttaa työsuhteeseen liittyvien asioiden kanssa. Hanke etsii myös tiloja, joilla olisi valmius ottaa vastaan koululuokkia tutustumaan alkutuotantoon. Lisäksi hanke voi järjestää talkoita ja infotilaisuuksia, joiden teemoina on mm. maiseman-, rakenteiden- ja ympäristönhoito sekä rahoitusmahdollisuudet. Jos sinulla on hoidossasi perinnemaisemaa, jonka monimuotoisuusarvon haluat selvittää tulevan ohjelmakauden tukimahdollisuuksien varmistamiseksi, voimme auttaa investoimaan kohteen.

Avoimet miljööt ja aidot elämykset -hanke on kaksivuotinen Lapin ELY-keskuksen maaseuturahaston rahoittama hanke, joka toteutetaan alueilla, joissa on mahdollisuuksia kylämatkailun kehittämiseen ja innostusta kulttuurimaiseman hoitoon. Tavoitteena Lapin kylien maaseudun kulttuurimaiseman ja rakennusperinnön säilyttäminen ja kehittäminen kylämatkailun toimintaympäristöiksi. Toteuttajana Leader Pohjoisin Lappi ry: hanketyöntekijä Lotta Eriksson ja projektipäällikkö Annika Kostamo. Lisätietoja <https://www.pohjoisinlappi.fi/avoimet-miljoot-ja-aidot-elamykset/> tai <https://www.facebook.com/Amathanke/> ja https://www.instagram.com/amat_hanke/

Sodankylä muodostaa tyhjiön rakennusperinteen hoidossa

Ympäryskunnista satelee yhteydenottoja restaurointikohteisiin liittyen, mutta Sodankylässä vanhoihin rakennuksiin kohdistuu pikeminkin purkuvimma, sanoo rakennusperinnön asiantuntija ja Lapin maakuntamuseon amanuenssi Jani Hiltunen.

Toinen maailmansota oli Sodankylässä, kuten muuallakin Lapissa, tuhon aikaa. Ennen sotaa rakennettuja rakennuksia jäi polttamatta vain muutamia. Niiden arvo on rakennushistoriallisessa mielessä lähes mitaamaton.

Sodankylän vanhempi rakennuskanta muodostuukin suurimmaksi osaksi sodan jälkeen rakennetuista, niin sanotun jälleerakennuskauden rakennuksista. Niiden arvostus sen sijaan

– Kautta ei voi mitenkään väheksyä. Jos sen laittaa mittakaavaan, että kymmenessä, maksimissaan 20 vuodessa Sodankylä on lähestulkoon täydellisesti tuhosta rakennettu uudelleen ja vielä vähän enemmänkin. Rakennukset ovat muisto siitä aikakaudesta, sen ajan voimainpönistuksesta ja yhdessä tekemisestä sekä yhteiskunnan uudesta noususta. Lapin maakuntamuseon amanuenssi Jani Hiltunen toteaa.

Hän toivookin, että myös Sodankylässä herättäisiin

Kulttuurikävelyn aikana tutustuttiin myös vanha paloasemaan. Rakennus on päätetty purkaa, vaikka siitä ei ole tehty

tyy koko kunnan alueelta vielä melko runsaasti, mutta esimerkiksi keskustassa niitä on purettu paljon liikerakentamisen alta.

– Se että joku vielä muistaa, kun rakennus on rakennettu, ei tarkoita etteikö se voisi silti olla kulttuurisesti arvokas rakennus. Tuon ajan arvostus pitäisi saada nousemaan, nykyisin se on liian aliarvostettua.

Kokonaisvaltainen inventointiselvitys puuttuu

Sodankylän kulttuuriympä-

velyille, jonka aikana kierrettiin keskustan kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia.

Reitti kulki Kitisenrannan koululta vanhalle kirkolle ja vanhalle paloasemalle, uudelle kirkolle sekä uudelle ja vanhalle kunnantalolle. Lyhyt kävely osoitti, että keskustasta löytyy sekä so- taa edeltävää että jälleerakennuskauden aikaista arvokasta rakennusperintöä.

– Museovirasto on tehnyt koko maata koskevan selvityksen, jossa Sodankylässä on muutama valtakunnalli-

tuksen yhteydessä on listattu maakunnallisesti tärkeitä kohteita ja Sodankylässä niitä on noin parikymmentä.

Sen sijaan Sodankylän osalta puuttuu paikallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisvaltainen ja kattava inventointi. Hiltusen mukaan inventointia on tehty jonkin verran kaavoitusten yhteydessä ja hankkeissa, mutta inventointitiedot ovat kuitenkin puutteelliset.

– Asiassa huolettavaa se, mitä kohteita ympäri kuntaa ja keskustassakin on, mistä

löytyy enemminkin, kaikkia ei kannata suojella, vaan ainostaan ne, jotka edustavat rakennustyyppiä parhaiten. Inventointiselvityksen avulla voitaisiin laajemmin arvioida, mikä on arvokasta ja mikä ei, Hiltunen toteaa.

Mahdollisuus identiteetin kirkastamiseen

Nykyisin Sodankylän keskusta näyttää samalta kuin samankokoiset kuntakeskukset ympäri Suomen. Hiltusen mukaan se johtuu erityisesti 60–80-luvulla

tapahtuneesta kehityksestä, joka jatkuu osittain edelleen.

– Vanhaa rakennuskantaa ei pidetä arvossa ja liikerakentamisen tai edistykseen nimissä on sallittu mitä tahansa. Vanhoja rakennuksia on purettu pois ja rakennettu uutta tilalle, joka ei aina ole arkkitehtonisesti mitenkään erityisen loistellasta, vaan muodostaa monesta varsin mielenkiinnottomaa ympäristöä.

Kattava inventointiselvitys kulttuurihistoriallisesti arvokkaista rakennuksista olisi arvokas työkalu myös kunnalle, jonka vastuulla kaavoitus ja siihen sisältyvä kulttuuriympäristön arviointi kuuluvat.

Vanhojen rakennusten purkamispäätökset ovat pitkästi kunnan teknisen puolen viranhaltijoiden vastuulla, mutta rakennuspuolen koulutuksessa kulttuuriympäristöihin liittyvät asiat jäävät kuitenkin vähemmälle.

– Rakennustarkastaja on paljon vartijana purkamispäätösten suhteen. Hiltunen toteaa, että rakennettujen ympäristöjen kautta: menneisyydestä voitaisiin löytää se, mikä on ollut Sodankylälle ominaista.

– Inventointiselvityksen tekeminen voisi johtaa suojelupäätöksiin. Pahimmillaan tai parhaimmillaan joitakin alueita lähdetäisiin voimallisemmin suojelemaan. Ongelma on, että kaavoitusta tehdään "pala-sina", alue kerrallaan. Jos löytyy jokin tietty rakennustyyppi, joka edustaa esimerkiksi jälleerakennuskautta, kysymykseksi jää, onko jossain muualla päin kun-

Rakennusperinnön asiantuntijoina Sodankylän kulttuuriympäristöpäivän aikana toimivat Lapin maakuntamuseon amanuenssi Jani Hiltunen (toinen edessä vas.) sekä Lapin rakennusperintö- ja maisemanhoito ry:n puheenjohtaja Tapio Pukema (vas.).

Päivän päätteeksi nähtiin vanhojen ikkunanpuitteiden näytösuuntoinen kunnostustyöpari restaurointimestari Marko Korkeasalon vetämänä. Hän totesi, että esimerkiksi Kitisenrannan koulun ikkunat ovat vielä täysin kunnostettavissa.